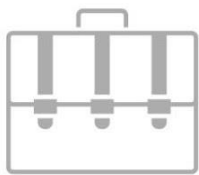

לשון לבגרות

2 יחידות לימוד

נשוא

נושא

מושא

לוואי

הקדמה כללית:

ספר התרגילים של גול הוא פרי שנות ניסיון רבות בהוראת חומרי הלימוד ובהגשה לבחינות הבגרות בלשון.

שאלות תלמידים וטעויות נפוצות הולידו את הרצון להאיר את הדרך הנכונה לעומדים להיבחן במקצוע חשוב זה.

הספר מסודר לפי הפרקים התואמים את תכנית הלימודים הנוכחית של משרד החינוך ומכיל את כל חומר הלימוד הנדרש.

הניסיון מלמד כי לתרגול בקורס זה חשיבות יוצאת דופן, ולכן ספר זה בולט בהיקפו ובמגוון התרגילים המופיעים בו.

הפתרונות מוגשים בסרטוני וידאו המלווים בהסבר קולי, כך שאתם רואים את התהליכים בצורה מובנית, שיטתית ופשוטה, ממש כפי שנעשה בשיעור פרטי. הפתרון המלא של השאלה מכוון ומוביל לדרך חשיבה נכונה בפתרון שאלות דומות.

תקוותנו היא שספר זה ישמש מורה-דרך לכם התלמידים ויוביל אתכם להצלחה.

בהצלחה!

צוות האתר גול

תוכן העניינים :

הקדמה כללית :	2
פרק 4: מערכת הצורות	11
מושגים במערכת הצורות	11
חלקי הדיבור :	11
מושגי בסיס :	11
חוקי חלקי הדיבור :	11
הפועל – מושגים בסיסיים :	12
מושגי בסיס :	12
זמן :	12
גוף :	12
שורש :	13
בניין :	13
תרגיל 1 :	14
תרגיל 2 :	15
תרגיל 3 :	16
תרגיל 4 :	17
שם העצם – מושגים בסיסיים :	18
מושגי בסיס :	18
חוקי שם העצם :	18
סימני הניקוד – 5 התנועות :	19
מושגי בסיס :	19
סימני ניקוד נוספים :	20
הפועל – הבניינים	21
שבעת הבניינים :	21
מושגי בסיס :	21
חוקי שבעת הבניינים :	21

זיהוי בניין שלב 1 - שלושת העדים :	23
חוקי זיהוי בניין (שלב 1) :	23
הקמע לזיהוי בניין :	24
חוק U צליל הברזל :	24
תרגיל 1 :	25
זיהוי בניין שלב 2 – הנוסחה :	30
נוסחת שלושת העדים :	30
תרגיל 2 :	31
שיר שלושת העדים – לזיכרון :	35
במנגינת "מפי א-ל" (שמחת תורה) :	35
זיהוי בניין - דגמי פעל והתפעל :	35
חוקי זיהוי בנייני פעל והתפעל :	35
תרגיל 3 :	36
הבחנה בין בניינים תאומים :	39
חוקי ההבחנה בין בניינים תאומים (פיעל-פעל, הפעיל הפעל) :	39
תרגיל 4 :	40
זיהוי בניין - מילים קשות :	42
חוקי זיהוי הבניין של מילים קשות :	42
תרגיל 5 :	43
תרגיל 6 :	46
תרגיל 7 :	49
תרגיל 8 :	58
שורש וגזרה של פעלים ושמות עצם63	
זיהוי שורש בשיטת שלושת העדים :	63
מושגי בסיס :	63
חוקי זיהוי שורש :	63
הסרת אותיות הבניינים :	64
חוקי הסרת אותיות הבניינים :	64
מקרים שבהם הת' נשארת	64

תרגיל 1:	65
תרגיל 2:	68
מהי גזרה?	71
מושג בסיס:	71
הגזרות:	71
מושגי בסיס:	71
שמות נוספים לגזרות	72
זיהוי גזרה:	73
חוקי זיהוי גזרה:	73
תרגיל 3:	73
תרגיל 4:	78
שורשים מורכבים:	81
חוקי השורשים המורכבים:	81
תרגיל 5:	82
איתור האות הנעלמת:	86
מושגי בסיס:	86
חוקי איתור האות הנעלמת:	86
הושיב, השיב, השיב	87
תרגיל 6:	88
הופעל המבולבל:	91
חוקי זיהוי השורש בבניין הופעל:	91
תרגיל 7:	91
דגם אחת ושתיים:	93
חוקי דגם "אחת ושתיים":	93
תרגיל 8:	93
תרגיל 9:	95
תרגיל 10:	97
מילים זהות עם ניתוח שונה	98
חוקי ניתוח מילים זהות עם שורש שונה:	98

תרגיל 11 :	98
תרגיל 12 :	99
מילים הנוטות על דרך השלמים	101
שורשים ספציפיים	101
שמות עצם מאתגרים - שיטת מנת תה	102
תרגיל 13 :	103
תרגיל 14 :	103
אותיות שורש ואותיות מוספיות	104
מושגי בסיס :	104
חוקי זיהוי אותיות שורש ואותיות מוספיות :	104
תרגיל 15 :	105
תרגיל 16 :	106
תפקידים נוספים של אותיות במילה	108
תרגיל 17 :	109
שם העצם – דרכי התצורה :	110
דרכי התצורה	110
מושגי בסיס :	110
חוקי דרכי התצורה :	111
שיטת פתרון שאלה בדרכי התצורה	111
הבדלה בין שורש ומשקל לבסיס וצורן סופי – מתקדם	112
חוקי הבדלה מתקדמים בין שורש ומשקל לבסיס וצורן סופי :	112
תרגיל 1 :	113
עבודה עם צורת היסוד	113
תרגיל 2 :	114
תרגיל 3 :	115
דרך התצורה של מלים ספציפיות	116
חוקי דרך התצורה של מלים ספציפיות :	116
תרגיל 4 :	116

שם העצם – משקלים:	117
המשקלים	117
מושגי בסיס:	117
זיהוי משקל – בסיס	117
חוקי זיהוי משקל:	117
תרגיל 1:	118
תרגיל 2:	119
זיהוי משקל - ניקוד משתנה	119
חוקי זיהוי המשקל במצב של ניקוד משתנה:	119
זיהוי משקל - גזרת המרובעים	120
חוקי זיהוי המשקל בגזרת המרובעים:	120
זיהוי משקל - אותיות חסרות	120
זיהוי משקל - אותיות מתחלפות	120
זיהוי משקל – סיכום	121
תרגיל 3:	122
מילים דומות, משקלים שונים	125
חוקי זיהוי המשקל של מילים דומות:	125
תרגיל 4:	125
תרגיל 5:	126
משקלים השייכים לגזרות מסוימות	127
חוקי המשקלים השייכים לגזרות מסוימות:	127
תרגיל 6:	128
שמות עצם בעלי בניין	128
מושגי בסיס:	128
חוקי זיהוי בניין של שמות עצם:	128
תרגיל 7:	129
שמות הפעולה	129
חוקי זיהוי שמות הפעולה ובנייניהם	129
שמות הפעולה – שינון	130

תרגיל 8 :	130
תרגיל 9 :	131
תרגיל 10 :	131
זיהוי חלק הדיבור של צורת הבינוני	132
מושגי בסיס :	132
חוקי צורת הבינוני :	132
תרגיל 11 :	133
תרגיל 12 :	134
שם העצם – משמעויות המשקלים והצורנים הסופיים :	135
משמעויות המשקלים והצורנים הסופיים	135
9 המשמעויות העיקריות	135
משמעויות נוספות :	138
תרגיל 1 :	139
תרגיל 2 :	140
תרגיל 3 :	141
תרגיל 4 :	142
צורן גזירה וצורן נטייה	145
מושגי בסיס :	145
חוקי צורן הגזירה וצורן הנטייה :	145
תרגיל 5 :	146
תרגיל 6 :	147
פירוט היווצרות המילה	148
חוקי פירוט דרך היווצרות המילה :	148
תרגיל 8 :	149
יצירת מילים לפי הנחיות	150
יצירת פעלים לפי הנחיות - גוף וזמן	150
חוקי יצירת מילים לפי הנחיות :	150
צורת הציווי	150

מושגי בסיס :	150
חוקי צורת הציווי	150
תרגיל 1 :	151
יצירת פעלים לפי הנחיות – שורש ובניין	151
תהליך יצירת פועל משורש ומבניין נתונים :	151
תרגיל 2 :	152
יצירת שמות עצם לפי הנחיות – שורש ומשקל	153
תהליך יצירת שם עצם משורש וממשקל נתונים :	153
תרגיל 3	154
תהליך יצירת מילים משורש ובניין נתונים – בגזרות :	155
תרגיל 4	156
תרגיל 5	157
תרגיל 6 :	158
תרגיל 7	159
תרגיל 8	160
תרגיל 9 :	161
יצירת פועל מאותו שורש בבניין אחר :	163
תרגיל 10 :	163
תקינות במערכת הצורות:.....	165
הדרישות בפרק התקינות	165
תרגיל 1 :	165
גזרת ליי"ה בצורת זכר יחיד	165
תרגיל 2 :	166
סיומת_אי לעומת סיומת אָי	166
תרגיל 3 :	166
צורת מדבר עתיד	167
תרגיל 4 :	167
נספחים – מערכת הצורות.....	168
צורות הבינוני	169

משקלים בולטים	170
משקלים נוספים	171
משמעויות הצורנים (בדרך התצורה בסיס+צורן)	172
שמות שנוצרו בדרך של בסיס וצורן סופי שכדאי להכיר:	173
נספחים – מערכת הצורות	173
צורות הבינוני	174
משקלים בולטים	175
משקלים נוספים	176
משמעויות הצורנים (בדרך התצורה בסיס+צורן)	177
שמות שנוצרו בדרך של בסיס וצורן סופי שכדאי להכיר:	178

פרק 4 : מערכת הצורות מושגים במערכת הצורות

חלקי הדיבור :

מושגי בסיס :

חלקי הדיבור : המילים בעלות המשמעות מתחלקות ל-3 קבוצות עיקריות : פעלים, תארים ושמות עצם. קבוצות אלו נקראות חלקי הדיבור.

פועל : מילה המספרת על פעולה : **החתול קפץ**.

תואר : מילה המציינת מאפיין מסוים של דבר כלשהו : **חתול שמן**.

שם עצם : מילה שהיא שמו של הדבר עצמו : **חתול**.

חוקי חלקי הדיבור :

- (1) הפועל נמצא תמיד על ציר הזמן, והסימן שלו הוא שכאשר הזמן במשפט משתנה, גם הוא משתנה. **אתמול החתול קפץ**. **מחר החתול יקפוץ**.
- (2) התואר תלוי במין, מספר וביידוע של שם העצם שלפניו, שאותו הוא מתאר. **חתול שמן**. **חתולים שמנים**. **חתולה שמנה**. **החתול השמן**.
- (3) שם העצם אינו נמצא על ציר הזמן ואינו משתנה בגלל מילים אחרות במשפט. **החתול קפץ**.
- (4) זיהוי חלק דיבור הוא בדרך כלל פשוט ואינטואיטיבי.

הפועל – מושגים בסיסיים:

מושגי בסיס:

כל פועל מכיל בתוכו מידע לגבי השורש, הבניין, הגוף והזמן.

זמן:

זמן נקרא לעיתים גם זמן/דרך. רכיב הזמן/דרך בפועל מציין את הזמן שבו נעשתה הפעולה או שימושים שונים של הפועל שאינם על ציר הזמן.

יש 5 צורות של זמן/דרך:

דוגמה	משמעות	זמן/דרך
זרק	אתמול	עבר
זורק	עכשיו	הווה (בינוני)
יזרוק	מחר	עתיד
זרוק!	בקשה/דרישה	ציווי
לזרוק	ל...	שם פועל

יש צורה נוספת שקשורה לפועל אך נחשבת שם עצם לכל דבר ועניין:

שם פעולה	פעולת ...	זריקה

גוף:

גוף משמעותו – על מי מדבר הפועל: אני, אתה, הוא וכו'.

יש 10 גופים ובשפה הדקדוקית יש להם שמות שיש להכיר:

דוגמה	משמעות	גוף
זרקתי	אני	מדבר
זרקנו	אנחנו	מדברים
זרקת	אתה	נוכח
זרקת	את	נוכחת
זרקתם	אתם	נוכחים
זרקתן	אתן	נוכחות
זרק	הוא	נסתר
זרקה	היא	נסתרת
זרקו	הם	נסתרים
זרקו	הן	נסתרות

שורש:

עיקר המשמעות של הפועל נעוצה בשורש שלו.

השורש מכיל שלוש אותיות או ארבע והוא נכתב כך:

י-ש-ב, ז-ר-ק, פ-ר-ס-מ.

השורשים בשפה העברית מחולקים לקבוצות, ולכל קבוצה מספר כללים משלה.

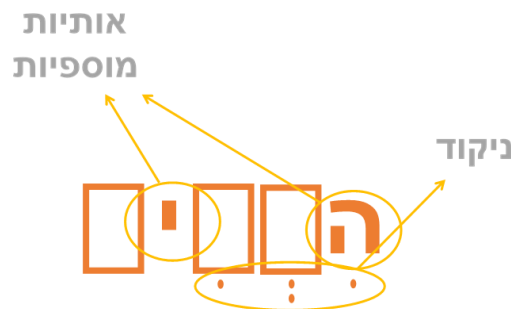
כל קבוצה כזאת נקראת גִּזְרָה. בסך הכול יש בשפה העברית 10 גזרות. במיקוד השנה יש 7 גזרות.

למשל: גזרת השלמים כוללת את כל השורשים שבהם 3 אותיות שורש שרואים וגם שומעים (**ח-ש-ב**).
גזרת המרובעים כוללת את כל השורשים שבהם 4 אותיות שורש (**פ-ר-ס-מ**).

בניין:

הבניין הוא תבנית בסיסית שלתוכה יוצקים את השורש כדי ליצור מילה של ממש.

בניין מורכב משני רכיבים: ניקוד ואותיות מוספיות.

שבעת הבניינים: שבע תבניות עיקריות שיוצרות פעלים.

משמעויות הבניינים: יש בניינים פעילים, שמספרים על מבצע הפעולה, ויש בניינים סבילים, שמספרים על מקבל הפעולה.

משמעות פעילה	משמעות סבילה
קל (פעל): גמר	נפעל: נגמר
פיעל: קישט	פִּעַל: קשט
הפעיל: הגדיר	הפעל: הגדר
התפעל: התקשט	

תרגיל 1:

לפניכם משפטים ובהם מודגשים הפעלים. ציינו מיהו מבצע הפעולה (אני, הם, את וכדומה) ובהתאם לכך ציינו את הגוף שלן (מדבר, נסתרים, נוכחת...).

הגוף	מי?	הפועל
		1) חֲשַׁבְתִּי על החיים.
		2) הילדים בּוֹכִים.
		3) מדוע אתם בּוֹכִים?
		4) המרק הזה הִתְקַלְקַל.
		5) לא הִגַעְתְּ לכאן אתמול.
		6) טִסְּתֶם אתמול בלילה.
		7) חֲכוּ לי!
		8) הִתְנַעַנְעַתֶּן אליה?
		9) זיווה לְקַחָה את אחיה לטיול.
		10) לא בְּקִשְׁנו עזרה.
		11) הִגְבַרְנָה בבקשה את הרדיו.
		12) סָלַח לי.
		13) הגוייבות תִּגְדְּלֶנָה בקרוב.
		14) אתן תִּגְדְּלֶנָה עם השנים.
		15) הִתְאַמְּנו לכם תכנית מיוחדת.
		16) הִתְאַמְּנו לקראת המשחק מחר!
		17) הִתְאַמְּנו לקראת המשחק מחר.
		18) הילד גָּדַל.
		19) אינני גָּדַל.
		20) גָּדַל את הצמחים במסירות!

תרגיל 2:

לפניכם פעלים ללא משפטים. ציינו את הגוף שלהם.

הפועל	הגוף	הפועל	הגוף	הפועל	הגוף
חָגַגְתָּ		הִתְקַבַּלְתָּ		נִגַּעְתָּ	
תִּקְחִי		תִּשְׁגֹּשְׁגֶנָה		מִלְכָּדָד	
נָפְלוּ		מְעַדְתִּי		הִדְבַּק	
סָבְלוּ		אֲשַׁלֵּם		מִחֻשְׁבֵּת	
הִשְׁתַּגְעַנּוּ		יָשׁוּ		תִּפְטְרִי	
מְטַפְּלִים		נִרְכַּב		חִפֵּשׂ	
זָכִיתָ		יִזְמְרוּ		קָחוּ	
פָּרְשְׁתָּ		פּוֹגַעַ		שָׁמְעִי	

תרגיל 3:

לפניכם קטע ובו פעלים מודגשים. ציינו את הזמן (הדרך) שלהם: עבר, הווה, עתיד, ציווי, שם פועל.

העיירה פאשקובא שברוסיה **נפגעה** (_____) קשות מגשמים והצפות שאירעו (_____) במקום. בתיהן של עשרות משפחות יהודיות **הוצפו** (_____) והתשתיות באזור הרוסות (_____) לחלוטין. לאזור כולו **נגרמו** (_____) נזקים רבים.

רבה הראשי של רוסיה פנה אל הציבור בקריאה: "**עשו** (_____) הכול על מנת **לסייע** (_____) להן. **השתדלו** (_____) ככל יכולתכם בדבר!"

"איגוד הקהילות היהודיות ברוסיה" **נענה** (_____) לפנייתו של הרב, והצהיר: "נחלק מזון וביגוד חם לכל המשפחות בפאשקובא. **בואו** (_____) אלינו ואנחנו **נשלים** (_____) את כל מחסורכם!"

אולם מי **יעביר** (_____) את כל הסיוע והתרומות לפאשקובא הרחוקה?

הרב אליהו ריס **מכהן** (_____) בתור הרב של בירובידז'אן, עיר ה**שוכנת** (_____) סמוך לפאשקובא, והוא **משמש** (_____) גם שליח חב"ד בעיר ובכל המחוז. לפי העיתונים, הרב **יצא** (_____) הבוקר לעיר פאשקובא כדי **לסייע** (_____) למשפחות המתגוררות (_____) שם.

מספר משאיות **עמוסות** (_____) במזון ובגדים **נוסעות** (_____) כרגע לפאשקובא. צוות מאנשיו של הרב ריס **יחלק** (_____) את הסיוע למשפחות היהודיות, שרבות מהן **נשארו** (_____) ממש בחוסר כול.

הנשיא פוטין **הודיע** (_____) "**אגיע** (_____) לאזור במהלך השבוע הבא, במטרה **לבחון** (_____) מקרוב את הנזקים ו**להחליט** (_____) על אפשרויות הסיוע הממשלתי לתושבי האזור".

תרגיל 4:

לפניכם משפטים ופתגמים מפורסמים.
כתבו את הגוף ואת הזמן של הפועל המודגש בכל משפט.

זמן/דרך	גוף	המשפט
		(1) יָלַד אל הנמלה, עצל!
		(2) אָשָׂא עיניי אל ההרים.
		(3) הִלְלֵךְ זר ולא פיד.
		(4) דברי חכמים בנחת נְשָׁמְעִים.
		(5) מָצָא מין את מינו.
		(6) הָיָה נכון!
		(7) על טעם ועל ריח אין לְהִתְנַפֵּחַ.
		(8) קנאת סופרים תְּרַבֶּה חוכמה.
		(9) שָׁלַח לחמד על פני המים.
		(10) אבות אכלו בוסר, ושיני בנים תִּקְהֵינָה .
		(11) אדם נָכַר בכיסו, בכוסו ובכעסו.
		(12) אין הנחתום מְעִיד על עיסתו.
		(13) איננו מְשִׁיחִין בשעת הסעודה.
		(14) אכול ושתה כי מחר נָמוּת.
		(15) אם בארזים נִפְלָה שלהבת, מה יעשו אזובי הקיר?
		(16) אם תִּרְצוּ, אין זו אגדה.
		(17) ברומא הִתְנַהֵּג כרומאי.
		(18) הכול צפוי והרשות נְתוּנָה.
		(19) טחנות הצדק טוֹחֲנוֹת לאט.
		(20) כל הדרכים מוֹבִילוֹת לרומא.
		(21) הנבואה נְתַנָּה לשוטים.
		(22) חָיָה ותן לחיות.

שם העצם – מושגים בסיסיים:

מושגי בסיס:

דרכי התצורה של שמות העצם: שמות העצם נוצרים במגוון דרכים בניגוד לפעלים שנוצרים באופן אחיד. דרכים אלו מכונות "דרכי התצורה של שם העצם".
יש 2 דרכי תצורה עיקריות: שורש ומשקל, ובסיס וצורן סופי.
משקל: תבנית שלתוכה יוצקים שורשים על מנת לקבל שמות עצם.
נ-ה-ג +משקל מְקַטֵּל = מנהג.
צורן סופי: סיומת שמוסיפים לשם עצם קיים על מנת לקבל שם עצם חדש. **ספרד + ית = ספרדית.**

חוקי שם העצם:

- (1) לשמות העצם לעולם אין זמן וגוף, אך לעתים קרובות יש להם שורש. לשמות עצם מסוימים יש אפילו בניין.
- (2) שמות העצם כוללים גם את שמות הפעולה. **שליחה, הפלגה, שיעול.**
- (3) גם שמות עצם מופשטים הם שמות עצם. **חוכמה, ידידות, פתרון.**
- (4) לשם התואר (למשל: **ירוק, גדול, טבעי**) יש אותם המאפיינים של שם העצם. הוא יכול להיווצר באותן דרכי התצורה של שם העצם, יש לו משקל ויש לו צורנים סופיים. לכן בבגרות כוללים אותם יחד, ומשתמשים במונח: השם.

סימני הניקוד – 5 התנועות:

מושגי בסיס:

ניקוד: הניקוד מציין את התנועות, כלומר את האופן שבו האוויר זורם מן הפה כשמדברים. התנועות בעברית יכולות להיכתב במספר צורות:

צליל	סימן ניקוד א	סימן ניקוד ב	סימן ניקוד ג	סימן ניקוד ד
A	קמץ: ם	פתח: ם		חטף פתח: ם
E	צירה: ם	סגול: ם	שווא נע: ם	חטף סגול: ם
I	חיריק מלא: םי	חיריק חסר: ם		
O	חולם מלא/חסר: םו, ם	קמץ קטן: ם		חטף קמץ: ם
U	שורוק: םו	קבוץ: ם		

שווא: השווא הוא שתי נקודות זו על זו: **אכְלְתִי, נִפְלְט, מִגְדֵל**.
השווא מציין אפס תנועה.

שווא נח ושווא נע: שווא בראש מילה (ובמספר מקרים נוספים) נהוג לבטא כתנועת צירה: **לְבַד, מְצוּפָה, לְך**.

שווא כזה נקרא שווא נע. השווא הרגיל נקרא שווא נח.

החטפים: את העיצורים הגרוניים האח"ע קשה להגות בשווא, ולכן בדרך כלל יוחלף השווא בחטף: צורת החטף כשווא קטן ולידו ניקוד אחר. **אָ, אֶ, אֵ**. יש להגות את האות בניקוד האחר. **אֲמַרְתֶּם, נֶאֱבַקְךָ, הֶעֱמַד**.

סימני ניקוד נוספים:

דגש: הדגש הוא נקודה באמצע האות. למשל: ללמד, מסבה.
הדגש באותיות ב', כ' ופ' משנה את ההגייה שלהן. ב-ב, כ-כ, פ-פ.
באותיות האחרות אות דגושה הייתה נהגית בעבר חזק יותר, כאילו היא כתובה פעמיים.
ישלם = ישל-לם. זמר = זמ-מ-ר.
באותיות הגרוניות הא"ח ר"ע לא יבוא דגש.

מפיק: באות ה' בסוף מילה יכולה לבוא נקודה דמוית דגש והיא נקראת מפיק. משמעותה של נקודה זו היא שיש לבטא את הה': **לה, גבה, נגה.**
(שימו לב – נקודה באמצע האות ו' היא בדרך כלל שורוק (צליל U) ולא דגש.
רק אם יש לוי ניקוד נוסף, מדובר בדגש: **דנר, מקנה.**)

ש' ימנית וש' שמאלית: האות ש' נהגית בשני אופנים.
עם נקודה בצד ימין למעלה – ש' (SH).
עם נקודה בצד שמאל למעלה – ש' (S).

הפועל – הבניינים

שבעת הבניינים:

מושגי בסיס:

בניין: תבנית בסיסית שלתוכה יוצקים את אותיות השורש כדי ליצור מילה של ממש. הבניין מורכב מניקוד ומאותיות מוספיות.

חוקי שבעת הבניינים:

- 1) שבעת הבניינים הם שבע תבניות שלתוכן ניתן ליצוק כל שורש, ולקבל משמעות שונה. שבעת הבניינים הם כמו משפחה, שיש בה כמה זוגות תאומים.
- 2) הבניינים הם: קל (פעל/פעול), נפעל, פיעל, פעל, הפעיל, הפעל, התפעל.
 1. בניין קל: הבניין הנפוץ ביותר בעברית הוא בניין קל. צורתו העיקרית של הבניין היא פֻעַל, למשל: **שָׁלַח, מָתַח, רָצָה, פָּצַע**.
 2. לבניין קל יש צורות נוספות למשל: **יָכַל, רָעַב**.
 3. צורה שחשוב במיוחד לזכור היא בינוני פֻעוּל, למשל: **מָסוּר, אָסוּר, בָּזוּי, הָזוּי**.
 3. בניין נפעל: למשל: **נָרְשַׁם, נִלְקַח, נִזְרַק**. לעתים קרובות בניין נפעל הוא צורת הסביל של בניין קל (**רשם-נרשם**) אך לפעמים הוא בניין עצמאי (**נכנס**).
 4. בניין פיעל ובניין פֻעַל: למשל: **חָבַר וחָבַר, חָלַק וחָלַק**. הבניינים פיעל ופֻעַל הם צורת הפעיל וצורת הסביל של אותה פעולה עצמה.
 5. בניין הפעיל ובניין הפעל: למשל **הִדְבִּיק והִדְבַּק, הִזְמִין והִזְמַן**. גם הבניינים הפעיל והפעל הם צורת הפעיל וצורת הסביל של אותה פעולה עצמה.
 6. בניין התפעל: למשל **הִתְפַּצַּל, הִתְנַגַּד, הִתְקַלַּף**. בניין התפעל הוא לעתים קרובות בניין "חוזר", כלומר מבצע פעולה על עצמו (פעיל וסביל יחד).
- 3) משמעויות הבניינים:
 7. פעילים: קל (פעל), פיעל, הפעיל.
 8. סבילים: קל (פעול), נפעל, פעל, הפעל.
 9. חוזר: התפעל.

4) כאשר אתם כותבים שם של בניין בתוך תשובה בבגרות, צריך להיות ברור לבוחן לאיזה בניין אתם מתכוונים. לכן יש לכתוב את הבניינים עם ניקוד או עם אותיות ניקוד (כתיב מלא).

יש לכתוב	אין לכתוב
קל, פֶּעַל	פעל
נפעל	
פיעל או פֶּעַל	פעל
פועל או פֻּעַל	פעל
הפעיל	
הפעל, הופעל או הפעל	
התפעל	

זיהוי בניין שלב 1 - שלושת העדים:

חוקי זיהוי בניין (שלב 1):

- (5) כאשר אתם נשאלים מהו הבניין של מילה מסוימת, זוהי בעצם שאלה אמריקנית. עומדות בפניכם 7 אפשרויות בלבד, שהרי יש בעברית רק 7 בניינים.
- (6) לכן כשאתם ניגשים למבחן, עוד לפני שאתם קוראים את השאלות, רשמו לכם בצד את שבעת הבניינים.
- (7) כעת, נתמקד במילה שקיבלנו ונהפוך אותה לשלושה פעלים פשוטים לפי הנוסחה הזאת:
1. הוא אתמול
 2. הוא עכשיו
 3. הוא מחר
- תפוחי האדמה מבושלים במים רותחים: הוא אתמול בושל, הוא עכשיו מבושל, הוא מחר יבושל.**
- (8) בהמשך נקרא לשלושת הפעלים הללו "שלושת העדים", מפני שהם מעידים באופן מהימן ביותר על רכיבי הפועל הנתון.
- (9) קריטי במיוחד לדייק ולשמור על ההקשר.
- (10) אל תנסו להפוך את המילה לשלושת העדים כשהיא עומדת בפני עצמה. הקפידו לשמור על הסביבה שלה, בעיקר 2-3 המילים שבאות מיד אחריה. אם קיבלתם מילה ללא משפט, המציאו עברה משפט ועבדו אתו.

הקמע לזיהוי בניין:

חוק U צליל הברזל:

- (1) U צליל הברזל: יש צליל שחובה לשים לב אליו בשעת זיהוי בניין. צליל U (למשל: מְבַשְׁלִים, הַכְּפֵל, חֶשׁוֹב).
- (2) אם מופיע צליל U במילה המקורית, הוא חייב להופיע גם בשלושת העדים. אם לא מופיע צליל U במילה המקורית, הוא אינו יכול להופיע כלל בשלושת העדים.
- (3) כדי לוודא שאתם מבחינים בצליל הזה, כדאי שתתרגלו לנקד אותו (ורק אותו) בשלושת העדים. פשוט העתיקו את הניקוד מן המילה המקורית.
- (4) הניקוד יכול להיות קבוץ או שורוק:
קבוץ: מְבַשֵּׁל, מְקַרְמֵת, מְגַלְגֵּל.
שורוק: הוּגוּן, חִמּוּר, מוֹאֲרֵת.
- (5) דגם פעול: לדגם פעול שייכות מילים כגון: חֶשׁוֹב, שְׁבוּר, פְּנוּי, גְּלוּי, זְקוּק.
אי אפשר להפיק ממילים בדגם זה את שלושת העדים, אבל אפשר פשוט לזכור שזוהי צורת מְשַׁנָּה של בניין קל (פעל).
- (6) צליל U מבטא משמעות מובהקת של "סביל".

תרגיל 1:

לפניכם פעלים בתוך משפטים.
כתבו אותם ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.
הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.

הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	המשפט
מספרדית לעברית תרגם מתרגם יתרגם	1) הקטעים יתְרַגְמוּ מספרדית לעברית.
	2) שְׁקַלְתִּי לפרוש מן העבודה אם לא אקבל קידום.
	3) איני חוֹשֵׁב שיש קשר בין אריות ים לאריות יבשה.
	4) כוחות הצבא באזור יתְגַבְּרוּ .
	5) בני השבט הזה רָצִים עשרות קילומטרים ביום.
	6) המכונית גְּמְאָה את המרחק בשעתיים בלבד.
	7) אל תִּתְקַפְּלוּ בפני האיומים שלו.
	8) הנערים בעלי המוגבלויות מְשַׁלְּבִים בעבודה במפעל.
	9) בואו נִפְנֵס לאולם.

	(10) שֶׁלַח לחמך על פני המים.
	(11) אל תוֹצִיאִי לחברותיך שם רע!
	(12) קשה לְהִתְרַגֵּל ללימוד בצורה הזאת.
	(13) אֶסְתַּוְּבָב בעיר כל הלילה.
	(14) כשנִקְוִים בבוקר נחשוב על זה שוב.
	(15) אל תִתְנַמֵּם!
	(16) האיש הזה מְעוֹרָר בי אימה.
	(17) אתן מִתְבַּקְּשׁוֹת לצאת מן החדר.
	(18) אל תַעֲמִדוּ מן הצד ותסתכלו.
	(19) רבי עקיבא חֵי מאה ועשרים שנה.
	(20) מעשיך מְקוֹמְמִים אותי.

	(21) בשבוע שעבר הִתְבַּטְּלוּ לנו שיעורי המתמטיקה.
	(22) חולצתך תִּגְהַץ במגהץ הקיטור החדש.
	(23) אתה תִּצַּג לקהל בכמה משפטים.
	(24) הטיסה מִתְקַצֶּבֶת על ידי חברת אוסם.
	(25) זָכִינוּ לגדול בצלו של אדם גדול זה.
	(26) אני בטוחה שחמותי תִּזְכֶּה מכל ההאשמות.
	(27) השטיחים מְגֻלְגָּלִים בכל פעם שיורד גשם.
	(28) השמש אינה נִרְאֵית מבעד לעננים.
	(29) החומר מִזְרֵק אל תוך הווריד ומרדים את הכלב.
	(30) לא זול ל הִרְשֵׁם לכנס הזה.
	(31) איך שיר נולֵד ?

	32) מי יִצְלִיחַ להפיל את הקוף מן העץ?
	33) המספר שאליו הגעת איננו מְחַבֵּר.
	34) את תִּטִּי להאמין בראיות כשתראי אותן.
	35) האדם מְתַרְגֵּל לדברים רבים.
	36) כדי להצליח אתה צריך לְתַרְגֵּל שעות רבות.
	37) אנחנו מְגַבִּים אותך בכל מעשיך.
	38) נִפְנָה אליך לקוחות.
	39) רציתי לְהוֹדוֹת לכם על עזרתכם.
	40) החיילים יִגְנוּ עליכם.
	41) לְוִיתִי כסף מהבנק.
	42) האם מְלֵאתְ אחר ההנחיות?

	(43) נָגִישׁ לכם כעת את המנה הראשונה.
	(44) פקידת הדואר נְשִׂידָה באכזריות.
	(45) העורף יִוכַן למלחמה הבאה באמצעות תרגילים רבים.
	(46) לָךְ אל הנמלה, עצל!
	(47) הממשלה תִּדְוֶן מחר בפתרונות למשבר הדיור.
	(48) הַפְּנִס לאתר כדי להכיר את החברה.
	(49) עלינו לְהַשִּׁיג את הקבוצה המתחרה.
	(50) הרצים הַתְּחָרוּ על הזכות לייצג את ישראל באולימפיאדה.

זיהוי בניין שלב 2 – הנוסחה:

נוסחת שלושת העדים:

- (1) נתבונן ב"שלושת העדים" יחד. תמיד יהיו כמה אותיות שעליהן שלושת העדים "מסכימים", אולם כרגע מעניינות אותנו האותיות שנמצאות בעד אחד או שניים אך לא בכלם.
- (2) בדרך כלל, האותיות המתחלפות נמצאות בתחילת המילה, והן נקראות "תחיליות". **הביס-מביס-גיביס**
- (3) אם נאסוף את האותיות התחיליות מכל שלושת העדים, נקבל רמז עבה לבניין של המילה.
 1. בניין קל מתאפיין באות התחילית 'י' בלבד.
חגר, חוגר, יחגור.
 2. כמו כן דגם פעול שייך לבניין קל. בדגם זה אין תחילית כלל.
חגור, חגור, חגור.
 3. בניין נפעל מתאפיין באותיות התחיליות נני.
נשבר, נשבר, נשבר.
4. כדאי לשים לב גם שצורת ההווה וצורת העבר שלו דומות מאוד.
 - i. בניין פיעל ובניין פעל: בניינים אלו מתאפיינים באותיות התחיליות מי.
חדש, מחדש, יחדש.
 - ii. בניין פיעל: לא כולל הצליל U.
חידש, מחדש, יחדש.
5. בניין הפעיל, בניין הפעל ובניין התפעל: בניינים אלו מתאפיינים באותיות התחיליות המי.
 - i. בניין הפעל: כולל הצליל U (ה-מ-י או הו-מו-יו).
הרגש, מרגש, ירגש
 - ii. בניין התפעל: כאשר האותיות המי נשמעות כך: ה-מ-י.
סימן נוסף הוא שהמילה ארוכה ודומה ל-"הת-פ-על".
הת-ר-גש, מת-ר-גש, ית-ר-גש.
 - iii. בניין הפעיל: כל מקרה אחר.
הרגיש, מרגיש, ירגיש.

תחילית	בדרך כלל	עם צליל U	ה-מ-י? (התפעל)
-		קל (צורת פעול)	
י	קל (צורת פעל)		
מי	פיעל	פעל	
המי	הפעיל	הפעל	התפעל
נני	נפעל		

תרגיל 2:

כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר. הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים. לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל. לנוחותכם, כתבו את שבעת הבניינים בטבלה הבאה:

פעיל	סביל

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	תחיליות	בניין
1) הקטעים יְתַרְגְּמוּ מספרדית לעברית.	תַּרְגַּם מִתְרַגֵּם יִתְרַגֵּם	מי	פועל
2) הספורטאיות מִתְעַמְלֹת לקראת התחרות.			
3) מי יִסִיעַ אותי לשם?			
4) הפסל מֵצַג בתערוכה בניו יורק.			
5) אל תִּנְדְּוּ את התלמידות האלה בגלל דעותיהן!			
6) כך לומדים לְרַכֵּב בצורה בטיחותית.			

			7) בשנה האחרונה נולדו בישראל כ-150,000 תינוקות.
			8) הערב תופיע בתפקיד הראשי כלת פרס ישראל.
			9) אסור שתאבד לנו התקווה.
			10) המסוק תג מעל זירת האירוע.
			11) בחורף קשה יותר להתניע את המכוניות.
			12) המכוניות מונעות בדלק.
			13) מה זה משנה ?
			14) תפס ככל יכולתך!
			15) אני נשבעת שלא עשיתי זאת.
			16) עליכן להתכוון היטב למבחן!
			17) אני אגן בגופי על זכותו של אדם להשמיע דעה שונה משלי.

			18) האם פְּצִיתֶם על עוגמת הנפש שנגרמה לכם?
			19) בסוף האירוע הוֹדָה הנשיא לכל המשתתפים.
			20) זה עלול לְקָרוֹת לכולנו.
			21) אני בָּאָה אליכם.
			22) הַפְּנִיתִי לרופא ממחה.
			23) הַדְרַמְנָה לאילת!
			24) האחיות תִּשְׁתַּמְּשֶׁנָּה רק במכשיר זה לביצוע הבדיקה.
			25) עלינו לְהִכִּין תפאורה מיוחדת למופע.
			26) הפרשה עדיין לא פְּצָחָה.
			27) הִטּוּ את הספינה ימינה!
			28) קַח אותי אתך!

			29) אתה מְמַנֶּה כעת למפקד.
			30) המפקד יֵדַח מתפקידו בשל מעשיו.

שיר שלושת העדים – לזיכרון:

במנגינת "מפי א-ל" (שמחת תורה):

שלושה עדים על הנייר
הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר
האותיות המתחלפות
במהירות נאספות
כלום או י בניין קל
נשמע כמו פֶּעוּל
נשמע כמו פֶּעַל
נני נני נני נפעל
כזה מוזר הוא, אל תשאל
מי פיעל
עם U פעל
המי הפעיל המִי הפעל
התפעל כמו הת-פ-על
המִי הוא מיילל

זיהוי בניין - דגמי פעל והתפעל:

חוקי זיהוי בנייני פעל והתפעל:

- שלושת העדים אינם שווים זה לזה בערכם. לפעמים נוכל לזהות את הבניין בעזרת העד הראשון בלבד – "הוא אתמול" מפני ששמות הבניינים עצמם מנוסחים בצורת "הוא אתמול".
- יש לשים לב לשתי צורות עיקריות של "הוא אתמול".
 - הוא אתמול זָכַר, נָטַע, רָצָה, יָשַׁב = פעל.
 - הוא אתמול הִתְגַּדַּד, הִשְׁתַּדַּד, הִדְרִדֵּר = התפעל.כאשר ה"הוא אתמול" נשמע לנו כמו המלים פֶּעַל או הִתְפַּעַל – אין שאלות. "הוא אתמול" צודק.
במקרים אלה דווקא שלושת העדים עלולים קצת לבלבל.
בשאר המקרים לא מומלץ להסתמך על "הוא אתמול" בפני עצמו.

תרגיל 3:

לפניכם פעלים בתוך משפטים.
כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.
הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.
לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל.

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	תחילות	בניין
1) הצוות יְתַדְרֵךְ היטב.	יְתַדְרֵךְ מֵתַדְרֵךְ יִתְדַרֵךְ	מי	פועל
2) המצב מִדְרֵךְ מיום ליום.			
3) המבחן יִעָרֵךְ בעוד כחודש.			
4) בית הספר נוֹסֵד בתקופת העלייה השנייה.			
5) שָׁבוּ בשקט!			
6) כ-100,000 תלמידים נִגְשִׁים כעת למבחן הבגרות במתמטיקה.			
7) מה זה מוֹכִיחַ ?			
8) מהאמירה הזו מִשְׁתַּמֵּעַ שהשרה מתנגדת להוספת תקציב לאופרה.			

			9) היא לא תוכל להשתתף במשחק.
			10) אנחנו נאפה לחם בתוך חצי שעה.
			11) אתם הוגים את ה-ר במבטא אמריקני.
			12) אי-אפשר לדעת מה ילד יום.
			13) החבל נתק ולכן המטפס נפל מההר.
			14) יעלו את העבודה במפעל!
			15) סע מכאן!
			16) מי שלא ינבח בכל השיעורים, יודח מהקורס!
			17) רוכבי אופניים חשמליים רבים נעים על המדרכות.
			18) בלי מים הצמחים יפלו .
			19) אל תתממי !

			20 האסיר האלים מְבוֹדָד משאר האסירים.
			21 דַע מאין באת!
			22 החיילים הַצָּטוּוּ לעצור את הספינה.
			23 לפתע נִגְלְתָה אלינו בקתה עזובה.
			24 המכונות תִּרְמְנָה את המשא למעלה.
			25 איך אתה מַעִז לומר זאת?
			26 הַתְּחַלְנָה במסע הארוך אל האוצר!
			27 הגידול יוֹצֵא מהגוף בניתוח.
			28 הבמבה מִיִּצְרֵת במפעל חדיש.
			29 החוק הוֹפֵר ברגל גסה.
			30 החובות יִגְבוּ בדרכים שונות.

הבחנה בין בניינים תאומים:

חוקי ההבחנה בין בניינים תאומים (פיעל-פעל, הפעיל הפעל):

לפעמים איסוף התחליות משלושת העדים (המי, מי, י, נני) עדיין אינו מספיק כדי להכריע סופית מהו הבניין. עדיין לא ברור:
תחליות מי: פיעל או פעל?
תחליות המי: הפעיל או הפעל?
הצליל U שמבחין בין פיעל לפעל ובין הפעיל להפעל הוא סימן בלבד. הוא מתקיים ברוב מוחלט של המילים אך לא בכלן.
ההבחנה המדויקת נעשית בעזרת המשמעות הסבילה או הפעילה של המילה.
גהץ, מְגַהֵץ, גְּהָץ = פעל בגלל המשמעות הסבילה: הוא גְּהָץ כִּי מִשְׁהוּ גִיהָץ אֹתוֹ.

תרגיל 4:

לפניכם פעלים בתוך משפטים.
כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.
הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.
לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל.

בניין	תחיליות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	
			1) החולצה אינה מְגֵהֶצֶת .
			2) היא מְגֵהֶצֶת את חולצתה לקראת הטקס.
			3) המתנדבים יַעֲסִקוּ בהבאת מצביעים לקלפי.
			4) האסירים יַעֲסִקוּ במפעלי בבית הסוהר.
			5) הנושאים יַעֲלוּ לדיון במליאת הכנסת.
			6) חברי הכנסת יַעֲלוּ את הנושא לדיון.
			7) זה ממש מְקוֹמֵם אותי.
			8) אני ממש מְקוֹמֵם .
			9) הסימונים על הכביש מְטַשְׁטְשִׁים עם הזמן.

			10) סמים מְטַשְׁטְשִׁים את הראייה.
			11) אתם תַּעֲמְדוּ לדין בידי המשטרה.
			12) אתם תַּעֲמְדוּ במרכז הרחבה.
			13) גיבור הסרט מְתָאָר בצורה רומנטית.
			14) גיבור הסרט מְתָאָר את ילדותו בצורה רומנטית.
			15) הפסוק פִּרַשׁ בצורה לא נכונה.
			16) רש"י פִּרַשׁ את הפסוק בעזרת כללי הדקדוק.
			17) ראינו את המכוננית מְדַרְדֵּרֶת לתהום.
			18) התקשורת מְדַרְדֵּרֶת את השיח הציבורי לשפל שלא ראינו כמותו עד כה.
			19) התלמידה מְבוֹדָּדֶת מחבריה.
			20) התלמידה מְבוֹדָּדֶת את הרכיב הזה מהתמיסה.

זיהוי בניין - מילים קשות:

חוקי זיהוי הבניין של מילים קשות:

- (1) בעברית קיימות מספר מילים שזיהוי הבניין שלהן מסובך יותר.
הסיבה היא שקשה להפוך אותן לשלושת העדים. למשל: **נכון, יתכן, נחוץ**.
- (2) הדגם הבולט והנפוץ ביותר שקשה לנתח הוא בינוני פעול. למשל: **נחוץ, חמור, בדוי, סמוי**. דגם זה שייך לבניין קל (פעל) באופן אוטומטי.
- (3) מילה שאי אפשר להטותה והיא מתחילה באות נ', רוב הסיכויים שהנ' מרמזת על בניין נפעל. למשל: **נואל, נכון, נבון, נדס, נורה**.
- (4) בשאר המילים הקשות ניתן להשתמש בשיטת "טיפול שורש". בשיטה זו מחליפים את האותיות שברור שהן שורשיות באותיות אחרות, כך שמקבלים מילה שקל להטות. (אותיות האומני"ת עלולות להיות אותיות שלא שייכות לשורש. כל שאר האותיות באי-ב' העברי חייבות להיות אותיות שורש).
מטפס = מספר = פעל.

תרגיל 5:

לפניכם פעלים בתוך משפטים. כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר. הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים. לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל. אם אינכם מצליחים להטות את המילה לפי שלושת העדים, עבדו בשיטות לזיהוי בניין של מילים קשות.

בניין	תחילות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	
			1) הכניסה לבית הספר נְעוּלָה .
			2) הדוגמאות הרבות מְלֹאוֹת אותי.
			3) אולי תִּגְיֵדִי לו שהוא טעה?
			4) הנאשמת ביקשה מהשופטים: " זָכוּ אותי!"
			5) הנחש הזה מְצוּי בסכנת הכחדה.
			6) הדגים יִשְׁלוּ מהמים.
			7) הגלידה נִמְסָה בשמש.
			8) העמק העכור יִמְלֵא ציוץ של ציפורים.

			9) בתקופתנו רוב הערים מְפָרְזוֹת .
			10) כל האשליות תִּמְגְּנָה .
			11) שגרירי המדינות צריכים לְהִדָּבֵר ביניהם.
			12) אני מאוד מְפַחַד שאכשל במבחן.
			13) רחמיי נִכְמְרוּ עליו.
			14) הוא נִכּוֹן לשנות זאת.
			15) אנחנו דִּבְקִים בעמדתנו.
			16) הדוגמה הזו לְקִיחָה מספר היסטוריה.
			17) עליכם לְהִגִּיף את המסמך לפני הפצתו.
			18) כולנו מְבַכִּים את מותו.
			19) המיעוט עלול להיות מְנַכָּר לשלטון.

			20) המקרה אָרע לפני שנה.
			21) השמש קופֿחת על ראשינו.
			22) תינוק יהודי נְמוֹל בגיל שונה ימים.
			23) הקהל נָדַם עם כניסת הנשיא לרחבת הטקס.
			24) שש עשרה מְלֵאוּ לנער.
			25) חבל שִׁנְשָׁתוּן לבחינה בלי ללמוד.

תרגיל 6:

לפניכם פעלים בתוך משפטים.
כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.
הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.
לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל.
אם אינכם מצליחים להטות את המילה לפי שלושת העדים, עבדו בשיטות לזיהוי בניין של מילים קשות.

בניין	תחיליות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	
			1) המחבל נוֹרָה למוות.
			2) יִתְכַן שהשביתה תסתיים בקרוב.
			3) הפרסים תְּלוּיִים על העץ.
			4) הטרור מְגֵר ביד קשה.
			5) החוקר יִסְמֵךְ על מחקרים קודמים.
			6) הקבינט יִכְנַס בשעה ארבע לדיון.
			7) אין צורך ל הִכְפִּיר מילים על הנושא.
			8) היא פְּמָה לאהבה.

			9) אני מסכימה ש תעֵדו על עצמכן את התכשיטים האלה.
			10) שר החוץ נועד עם עמיתו האמריקני בבית הלבן.
			11) מדוע התְנִיתָן את ביטול החוזה בתשלום 1,000 ש"ח?
			12) המכונית עלולה ל הִרְגֵם באבנים.
			13) הפילה פְּלוֹאָה בכלוב בגן החיות.
			14) הרוצח נִמְק בכלא.
			15) במעשיכם אתם מְדִירִים ציבור שלם מהשיח הציבורי.
			16) בחורף האחרון השדות הוֹרִיקוּ .
			17) המנהל הִתְרָה בתלמיד שלא יפריע עוד.
			18) זוהי התוצאה ה מְשֻׁעָרֶת של הניסוי.
			19) בעל החיים הזה נִפּוֹץ באזור הנגב.

			(20) כל הילדים תגורים .
			(21) התלמיד הזה מועד לפרענות.
			(22) כל הנוכחים מפריס לך.
			(23) האם פלתה כינים מראש בנה.
			(24) העדה מפחדת מאוד.
			(25) עליכן להוגיע את מוחכן כדי לפתור את החידה.

תרגיל 7:

לפניכם פעלים בתוך משפטים.
 כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.
 הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.
 לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל.
 שימו לב לניקוד. אם אינכם מצליחים להטות את המילה לפי שלושת העדים, עבדו בשיטות לזיהוי בניין של מילים קשות.

בניין	תחיליות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	
			1) א. הם גָּרוּ לידנו.
			ב. הם גָּרוּ אותי.
			ג. הנמרים גָּרוּ באמצעות נתח בשר.
			2) א. נוֹסִיף ונטען שמקצוע הלשון חשוב.
			ב. לאחרונה נוֹסֵף גורם חדש לזירה.
			3) א. לפי האמונה היהודית, העולם נְבָרָא בשישה ימים.
			ב. אם ניטול את התרופה, נְבָרִיא במהירות.
			ג. בפרויקט הזה נְבָרָא את היערות באזור.

			4) א. הם נָדוּ בארץ במשך שבועות.
			ב. נָדוּ את מנהיגי החרם!
			5) א. העץ ה תְּנוּעַע במהירות בסופה.
			ב. ה תְּנַעְנָה את המכוננית!
			ג. הילד נְעַנֵּעַ את החוט.
			ד. את נְעָה מהר מדי.
			6) א. אני מְרַצָּה מהשיעור.
			ב. אני מְרַצָּה על התקשורת בעידן המודרני.
			ג. הילד מְרַצָּה את הוריו.
			7) א. העגבנייה תְּמַלֵּא בבשר.
			ב. אתה תְּמַלֵּא את העגבנייה בבשר.

			ג. אילת תְּמִלָּא אלפי נופשים.
			8) א. דפים אלה מִיעָדִים לגריסה.
			ב. אנחנו מִיעָדִים אותך לגדולה.
			ג. אנחנו נועֲדִים עם יו"ר ההסתדרות.
			9) א. מי תַּרְגֵּם את המסמך לאנגלית?
			ב. המכונית תַּרְגֵּם באבנים.
			ג. הספר תַּרְגֵּם לשפות רבות.
			ד. היא תַּרְגֵּם אותך באבנים.
			10) א. הוא יֵאָלֵץ להתפטר מתפקידו.
			ב. הוא יֵאָלֵץ אותי להתפטר.
			11) א. השבוי מְחֻזָּר ארצה בשעה זו.

			ב. הבקבוק מְחֻזָּר במפעל.
			12) א. נֶכֶר שהתאמצת.
			ב. בסוף ההליך נִכְיֵר בד בתור עולה חדש.
			ג. הוא מִתְנַכֵּר לשורשיו.
			ד. המקום קר ו מְנַכָּר .
			13) א. ה מְרִית את השקלים לדולרים.
			ב. ה מְרִית בקזינו.
			ג. ה מְרִית את פי הוריד.
			14) א. המנהל מוֹעֵל בתפקידו.
			ב. המנהל מוֹעֵיל לחברה.
			ג. המכשיר החדש מִיַּעַל את העבודה.

			ד. המפקד המעולה מַעֲלָה בדרגה.
			15) א. ה תְּאִמְנוּ לקראת התחרות.
			ב. ה תְּאִמְנוּ לכם תכנית אישית.
			ג. ה תְּאִמְנוּ לכם פגישה.
			16) א. האוהל מוֹקֵם בשעה זו.
			ב. האוהל מְקֵם בקצה המחנה.
			17) א. פִּסְקוּ את המשפט!
			ב. השופטים פִּסְקוּ שאתה אשם.
			18) א. הוא ילד מְסֻגָּר.
			ב. הפושע מְסֻגָּר למשטרה.
			ג. הציור מְסֻגָּר לקראת התערוכה.

			19) א. עוד יִדְבַר על כך רבות.
			ב. יתוש הביצות יִדְבַר באמצעות ריסוס.
			20) א. זו טענה מְפַרֶקֶת.
			ב. זו עבודה מְפַרֶקֶת.
			21) א. הוא יִמְשֵׁב את הרצאתי.
			ב. הוא מִיִּשֵׁב בדעתו.
			ג. מי מִיִּשֵׁב את הרוח?
			ד. הנוער החלוצי מִיִּשֵׁב את הנגב.
			ה. הסוהר מוֹשִׁיב את האסיר על ספסל הנאשמים.
			22) א. נִכְחַנּוּ לדעת שאנחנו טועים.
			ב. נִכְחַנּוּ באירוע.

			23) א. הוא יָסַר במהלך העינויים.
			ב. השלט יוֹסַר בהקדם.
			24) א. איך מְכַנִּים אתכם בקיבוץ?
			ב. האם אתם מוֹכְנִים ?
			25) א. עוד נָגַיעַ רחוק.
			ב. האם נָגַעַ בפסל העתיק?
			ג. נוֹגַיעַ את מוחנו ונגלה את התשובה.
			ד. נִיגַעַ אתכם עד שתאלצו לקבל את דעתנו.
			26) א. שִׁתְּקִי מיד!
			ב. שִׁתְּקִי את המפעל!
			27) א. הוא מְחַזֵּק בידי האויב.

			ב. הוא יצא מְחֻזָּק מהפגישה.
			28) א. היא נִצְלָה מהאסון.
			ב. הבשר נִצְלָה בפיקניק.
			29) א. החיט יָצַר את הבגד.
			ב. יָצַר 1000 מוצרים עד מחר!
			30) א. נָגַן בגופנו על זכותך להביע את דעתך.
			ב. נָגַן לכבודנו יצירה קלאסית!
			31) א. לְמַדוּ אותנו שיש לומר את האמת.
			ב. לְמַדוּ את החומר לבחינה!
			32) א. האישור נִתַּן לאחר שעות רבות.
			ב. נִתַּן לך אישור.

			33 א. הטענה מְשַׁלֶּטת כל יסוד.
			ב. רישיון נְשָׁלֵל לצמיתות.
			34 א. נְשָׁלוּ אותי מהירושה.
			ב. הדגים נְשָׁלוּ מהים.

תרגיל 8:

לפניכם פעלים בתוך משפטים.
כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.
הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.
לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל.
שימו לב לניקוד. אם אינכם מצליחים להטות את המילה לפי שלושת העדים, עבדו בשיטות לזיהוי בניין של מילים קשות.

בניין	תחליות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	
			1) א. הם רצו ללכת הביתה.
			ב. הם רצו מהר.
			2) א. החנוכייה תדלק בעוד כשעה.
			ב. האוטובוס תדלק לפני הנסיעה.
			3) א. הלקח לא נלמד .
			ב. נלמד את החומר לקראת הבחינה.
			4) א. המשבר קרב והולך.
			ב. קרב אליך את הצלחת.
			5) א. הנאשם יצג בידי סניגור.

			ב. הפתרון לבעיה יצג בישיבת הממשלה.
			6) א. האם השרה נוכחת באירוע?
			ב. השרה נוכחת לדעת שהיא בבעיה.
			7) א. השיחה נתקה.
			ב. הטכנאית נתקה את החוט.
			8) א. כל טירון יורה 5 כדורים.
			ב. המפקד יורה לטירונים מתי לירות.
			9) א. היא מכוּפּפּת את גבה.
			ב. הכפית מכוּפּפּת.
			10) א. מערך האבטחה סביב המקום תגבר.
			ב. המוזיקה תגבר רק אחרי שנלך.
			11) א. הילדים גרו עם הוריהם.

			ב. גרו אותי!
			12) א. היא כפתה את העצים בצופים.
			ב. המורה כפתה עליי לעמוד בשער.
			13) א. הם סרקו את האזור היטב.
			ב. סרקו את השער!
			14) א. הוא נקרא על שם סבו.
			ב. נקרא לנער ונשאל מה דעתו.
			15) א. עודדתי את הקבוצה.
			ב. עודדתי מהתמיכה הציבורית בי.
			16) א. החיילת נוצרת את נשקה.
			ב. התמיסה נוצרת בתהליך מיוחד.
			17) א. אתם תקשרו קשרים מיוחדים.

			ב. הלוחמים תקשרו ביניהם באמצעות טלפון לוויני.
			18) א. הילדה תרים את הפסולת מהרצפה.
			ב. אנחנו תרים אחר דירה חדשה למשפחתנו.
			19) א. נצלתי מהתופת.
			ב. נצלתי אותך.
			20) א. השלגון נמס בשמש.
			ב. אנחנו נמס את הקרח.
			21) א. הוא תדרך לפני המשימה היטב.
			ב. הכיתה תדרך בידי טובי המדריכים.
			22) א. מצבו של הפצוע יצב בחדר הניתוח.
			ב. החייל יצב בבסיס בדרום.
			23) א. סובב את גלגל המזל!

			ב. הנער סוֹבֵב בעיר בחוסר מעש.
			24) א. הטיעון הזה תְלוּשׁ מהמציאות.
			ב. אתה תְלוּשׁ את הבצק היטב.
			25) א. יַעֲלוּ את העבודה במפעל!
			ב. המובילים יַעֲלוּ את הריהוט בעזרת מנוף.
			ג. הקונים יַעֲלוּ לקומה השנייה בדרגנוע.

שורש וגזרה של פעלים ושמות עצם

זיהוי שורש בשיטת שלושת העדים:

מושגי בסיס:

שורש: אותיות השורש הן האותיות העיקריות בכל מילה, האותיות שנושאות את עיקר המשמעות שלה.

חשבתי – ח-ש-ב.

בכל שורש חייבות להיות 3 או 4 אותיות. לא פחות ולא יותר.
לכל פועל יש שורש, אבל גם לשמות עצם יש בדרך כלל שורש.

מספר – ס-פ-ר, פרסמת – פ-ר-ס-מ.

חוקי זיהוי שורש:

- (1) נתמקד במילה שקיבלנו ונהפוך אותה לשלושה פעלים פשוטים לפי הנוסחה הזאת:
 1. הוא אתמול
 2. הוא עכשיו
 3. הוא מחר

הוא אתמול זרק, הוא עכשיו זרק, הוא מחר יזרק.
- (2) אלו הן צורות שקל מאוד לעבוד אתן והן מגלות לנו את כל הסודות של המילה, כמו עדים.
 2. אין צורך לנקד את שלושת העדים.
 3. מצד שני אין להוסיף אותיות ניקוד שלא הופיעו במילה המקורית.

מבשלים – בשל, מבשל, יבשל, ולא: בושל מבושל, יבושל.
- (4) מומלץ בחום להשתמש בסימן ניקוד אחד בלבד, שיש בו תועלת רבה:
 4. צליל U - קובוץ (י). בשל, מבשל, יבשל.
- (5) אותיות השורש הן האותיות שחוזרות על עצמן בכל המילים.
 5. בשל, מבשל, יבשל = ב-ש-ל.
- (6) שלושת העדים של שם עצם הם הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר של פועל קרוב משפחה. כאן כמובן אין אפשרות לשמור על ההקשר – וזה גם פחות חשוב.
 6. מחלוקת – חלק, חולק, יחלוק = ח-ל-ק.
- (7) יש אותיות שהן בוודאות אותיות שורש, פשוט מפני שאין להן שום תפקיד אפשרי אחר.
 7. למעשה כל האותיות באי-ב' העברי הן בדרך כלל שורש חוץ מ:
 1. אותיות "האומני" שיש להן מגוון תפקידים נוספים (למשל בניין נפעל, בניין התפעל וכדומה).
 2. האותיות ד' וט' אינן אותיות שורש כאשר הן מופיעות בתוך רצפים אלה: יָד, יָט. למשל: הַיָּדָן, הַיָּטָב.

הסרת אותיות הבניינים :

חוקי הסרת אותיות הבניינים :

- (1) לפעמים יש אותיות שחוזרות על עצמן בכל שלושת העדים, ואף על פי כן הן אינן אותיות שורש. הבניינים שמביאים אתם אות נוספת הם בנייני המ"י: הפעיל, הפעל והתפעל.
- (2) בניין הפעיל מביא אתו כמעט תמיד אות י' כאות ניקוד, בין שתי האותיות האחרונות של השורש.
הרגיש, הרדס, הבדיל.
- (3) י' זו אינה אות שורש. יש להתעלם ממנה. בניין הפעל מביא אתו לפעמים ו' (הופעל) בהתחלה.
הנגן, הנסר, הנכך.
- (4) ו' זו מופיעה רק במקרים שבהם אתם רואים 2 אותיות שורש בלבד, אבל גם היא שייכת לבניין ולא לשורש. בניין התפעל מביא אתו תמיד ת'.
התרגש, התפתל, התגבר.
- (5) ת' זו מחליפה מקום עם עיצורים מסוימים (ש, ש', ס, ז, צ).
השתעל, הסתכל, השתכר.
- (6) כאשר האות הראשונה בשורש היא ז', הת' גם מחליפה מקום וגם הופכת לד', מטעמי נוחות הגייה. **הזדמן.**
- (7) כאשר האות הראשונה בשורש היא צ', הת' גם מחליפה מקום וגם הופכת לט', מטעמי נוחות הגייה. **הצטער.**
- (8) בעברית כמעט שאין שורשים שהצירופים זד או צט קיימים בהם, ולכן כאשר אנו רואים צירוף כזה אנו יכולים להניח בוודאות שהד' או הט' שייכות לבניין התפעל ולא לשורש.

מקרים שבהם הת' נשארת

- (1) לעתים נדירות אין צורך להסיר את הת' מבניין התפעל. זה קורה כאשר אות השורש הראשונה היא ת, ד, או ט, שאז הת' נבלעת. למשל: **התמם משורש ת-מ-מ.**
- (2) בדרך כלל נדע להשאיר את הת' לפי היגיון בריא: ברור לנו שהשורש של התמם קשור לתמימות ולא לשורש מוזר חסר - מ-מ.
- (3) החוק המדויק הקשור לעניין הוא שתי (או ד', או ט') של בניין התפעל יורדות רק כאשר בבניין התפעל יש שווא נח. (למשל: התאכזב, הסתכל, הצטער).
- (4) כאשר אין שווא, לא מורידים שום אות (הדרדר, הטגן).

תרגיל 1:

לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. עליכם לציין מהו השורש של כל מילה. כתבו את המילים המודגשות ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר. הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים. לאחר מכן זהו את האותיות שחוזרות בשלושת העדים - אלה אותיות השורש. כתבו אותן בטבלה. זכרו! אל תכניסו לשורש את ה-י הנודניקית של הפעיל ואת ה-ת החמקמקה של התפעל.

שורש	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	משפט
		(1) אני אוהב ת עוגות גבינה.
		(2) הסלטים האלה יסריחו בתוך יומיים.
		(3) לכדנה בבקשה את העכבר!
		(4) זה לא כל כך נעים לראות גן סגור .
		(5) התאנים תבשלנה בעוד חודשיים.
		(6) איני רוצה להשקיע במיזם הזה.
		(7) חסרונך ירגש היטב.
		(8) הפיגועים סכלו בזכות מודיעין איכותי.

		9) החולה ה תַּפְרָעָה במחלקה הכירורגית.
		10) נִשְׁכָּתִי את השפתיים שלי ושתקתי.
		11) הַזְהָרוּ, חברים.
		12) שני ילדים ה תַּלְחֲטוּ בקצה הכיתה.
		13) ההחלטה הזו תִּגְבֵּיל את החופש שלנו.
		14) קְרִיסַת המשטר הקומוניסטי הביאה לארץ יהודים רבים מברית המועצות.
		15) שלשום הוחלט על פְּרוּק הגדוד.
		16) לא נִעְרִים קשיים על היוזמה.
		17) זו הייתה ה פְּתָעָה נעימה.
		18) מתי אקבל את ה פְּקֻדוֹן חזרה?
		19) אני מקווה ש תִּתְרַגֵּל מהר למציאות החדשה.
		20) אני מקווה ש תִּתְרַגֵּל פתרון בעיות מסובכות.

		21 משטח הרכיבה מצוי ב שפוע .
		22 מה שמה של מנהלת ה סניף ?
		23 משבר הוא הזדמנות לצמיחה.
		24 איזה גורל אכזר!
		25 זה ה מסגד המרכזי של הכפר.
		26 ה ממטרה מקולקלת.
		27 האלימות היא כרסום יסוד הדמוקרטיה.
		28 ריצות ארוכות ישפרו את ה סבלות של הלב שלך.
		29 הטרוריסט הזה על ה פונת שלנו.
		30 מתי ה תחלתו לעסוק בספורט?

תרגיל 2:

לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. עליכם לציין מהו השורש של כל מילה. כתבו את המילים המודגשות ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר. הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים. לאחר מכן זהו את האותיות שחוזרות בשלושת העדים - אלה אותיות השורש. כתבו אותן בטבלה.

זכרו! אל תכניסו לשורש את ה-י הנודניקית של הפעיל ואת ה-ת החמקמקה של התפעל (שלפעמים מתחלפת ב-ט או ב-ד).

שורש	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	משפט
		1) אל תִּתְפַּחֵשׁ לחלקך בעסקה.
		2) ה שִׁתְּקֵנוּ במבוכה.
		3) כדאי ש תִּמְתְּנִי את עמדותייך.
		4) הכעסים ה מְצַטְבְּרִים הם הרסניים.
		5) ה אֲשָׁמָה מוטלת על כתפיי.
		6) ה שְׁעוּל הזה מרמז על מחלה.
		7) עדכן אותי ב הַתְּפַתְחוּיּוֹת .
		8) אוכלוסיית העולם מִזְדַּקֶּנֶת .
		9) לכו ל הַצְטַלְמוּ !

		10) האיש נראה מְטָרָד מאוד.
		11) שומעים אותו באופן מְקֻטָע .
		12) הציפורים מְסִתְרוֹת מפנינו.
		13) הפירות האלה מְתֻלָּעִים .
		14) הילד חזר מגן השעשועים חָבוּל .
		15) הנגינה של נועם מְשִׁתְפָּרֵת מאוד בחודשיים האחרונים.
		16) תְּבֻשִׁיל זה טעים באופן יוצא דופן.
		17) קשה לי לְהִשְׁתַּלֵּב בתנועה.
		18) עשינו למענד הִשְׁתַּדְלוּיּוֹת רבות.
		19) כשראתה דנה את סימה, היא עברה מְדַרְכָּה .
		20) הקיפוד יְצִטֵּן בתוך עצמו כשנתקרב.
		21) מְסִתְבֵּר שיש לך שבר.

		(22) האריות החולים הִזְדָּנְבוּ מאחור.
		(23) בחורף המכונניות מתקשות לְהִתְנַיֵעַ .
		(24) הַשְּׁבִיל הזה מתחיל כאן.
		(25) איזהו גִּבּוֹר?
		(26) הַחֹב ייקרא על שם השחקנית המפורסמת.
		(27) יהיו לך עוד הרבה הִזְדְּמָנוּיּוֹת .
		(28) הקו הזה הולך וּמְסַתְּלֵסֵל .
		(29) פתחנו מִשְׁרָד חדש.
		(30) הנתונים צריכים לְהִשְׁתַּקְלֵל .

מהי גזרה?

מושג בסיסי:

גזרה: קבוצת שורשים בעלת מאפיין משותף. בשפה העברית יש 10 גזרות בסך הכול, מתוכן עליכם להכיר בבגרות 7. כל שורש בעברית שייך לאחת מן הגזרות.

הגזרות:

מושגי בסיסי:

רוב הגזרות (למעט השלמים והמרובעים) מתאפיינות בכך שהן מכילות אותיות שורש מסוימות. אותיות אלו עלולות לגרום לשורשים להתנהג בצורות מוזרות, וזוהי הסיבה העיקרית שעלינו לשלוט בנושא.

בדרך כלל שם הגזרה הוא צירוף של האות המאפיינת את הגזרה ושל מיקומה בשורש.

ל"א – ל' הפועל (האות האחרונה בשורש) היא א'.

ל"ייה - ל' הפועל (האות האחרונה בשורש) היא ה'.

פ"נ – פ' הפועל (האות הראשונה בשורש) היא נ'.

פ"יו - פ' הפועל (האות הראשונה בשורש) היא יו'.

עו"י – ע' הפועל (האות האמצעית בשורש) היא יו'.

מה מיוחד בגזרה?	אילו שורשים כלולים בגזרה?	שורשים לדוגמה		שם הגזרה
אין	כל השורשים בעלי 3 אותיות שורש רגילות (שאינם שייכים לאף גזרה אחרת).	ג-מ-ר	ב-ר-ח	שלמים
אין	כל השורשים בעלי 4 אותיות שורש.	ב-ל-ב-ל	פ-ר-נ-ס	מרובעים
לפעמים הא' נעלמת. (רפ"ו, מצ"ו)	כל השורשים שמסתיימים בא'.	ר-פ-א	מ-צ-א	ל"א
הה' מתחלפת בהטיות השונות ב', ו', א', ות' (עלית, עלו, עלתה, העלאת)	כל השורשים שמסתיימים בה'.	ע-ל-ו/ה	פ-נ-ו/ה	ל"ייה
הנ' נעלמת לפעמים ובמקומה בא דגש באות שאחריה (פ"ל, הסיע).	כל השורשים שמתחילים בנ'.	נ-פ-ל	נ-ס-ע	פ"נ
1. לפעמים מופיעה י' ולפעמים ו' (ילדתי, מולידה). 2. ה"ו עלולה להיעלם (לדה, מולד).	כל השורשים שהאות הראשונה שבהם היא יו'.	ו/י-ש-נ	ו/י-ל-ד	פ"יו
1. לפעמים מופיעה י' ולפעמים ו' (רוץ, הריץ). 2. ה"ו עלולה להיעלם (רץ, הוכן). 3. עלולה להצטרף ו' (התכונן).	כל השורשים שהאות האמצעית שבהם היא יו'.	כ-ו/י-נ	ר-ו/י-צ	עו"י

שמות נוספים לגזרות

- (1) יש שמכנים את הגזרות בשמות מעט שונים מאלו שהזכרנו. גם בבגרות עשויים להופיע שמות ארוכים יותר. אין צורך להתרגש. השמות השונים הם וריאציות בלבד. השמות הקצרים והפשוטים שלמדנו הם תשובה מקובלת לחלוטין בבגרות.
- (2) יש שני מונחים נפוצים בשמות הגזרות: "נחי" ו"חסרי". למשל: חסרי פי"נ, נחי עו"י, או בקיצור: חפי"נ, נעו"י. משמעות המונחים האלה היא: נחים – אות השורש ה"בעייתית" נכתבת בדרך כלל, אך לעתים אינה נהגית. למשל: הוֹדִיעַ (י/ו-ד-ע), רָאִינוּ (ר-א-י/ה).
חסרים – אות השורש ה"בעייתית" עלולה להיעלם לחלוטין. למשל: יַפֵּל (נ-פ-ל).

הגזרה	כינויים נוספים
שלמים	-
מרובעים	-
לי"א	נחי לי"א, נלי"א
לי"ה	לי"י, נחי לי"י, לי"י/לי"ה, נחי לי"ה, נלי"ה, נלי"י/נלי"ה
פי"נ	חסרי פי"נ, חפי"נ
פי"ו	נחי פי"ו, נפי"ו
עו"י	נחי עו"י, נחי עי"ו, נעו"י, נעי"ו

זיהוי גזרה:

חוקי זיהוי גזרה:

(1) הגזרה נובעת ישירות מהשורש. לאחר שזיהינו את השורש, כל שעלינו לעשות הוא להתבונן באותיותיו. הגזרה טמונה בהן.

הודיע, מודיע, יודיע = יו-ד-ע = פי הפועל יו = גזרת פי"ו.

(2) אם השורש אינו שייך לשום גזרה מיוחדת, בררת המחדל היא גזרת השלמים.

תרגיל 3:

לפניכם שורשים. קבעו את גזרתם.

שורש	גזרה
יו-ק-ש	
ט-ע-י/ה	
ש-ל-ח	
ת-ג-ב-ר	
ס-י/ו-ר	
ק-פ-א	
ח-פ-ר	
ת-ע-ת-ע	
ר-י/ו-צ	
א-ת-ר	

	נ-ש-ר
	י/ו-ק-ע

	ק-ט-ר
	נ-ת-ר
	ח-ל-י
	ר-ג-נ
	פ-ת-י
	מ-ל-מ-ל
	כ-ו-נ
	ב-ר-א
	נ-ש-כ
	ס-ל-ס-ל
	ד-י/ו-נ
	י/ו-ש-ע
	ת-ר-ג-מ
	ס-ק-ר
	מ-ו-ת

	י/ו-ד-ע
	ג-ר-ב
	י/ו-נ-י/ה
	ק-נ-א
	ק-נ-י/ה
	ת-ק-נ
	ז-מ-ר-ר
	פ-נ-י
	ר-י/ו-ב
	ס-ו-ט
	י/ו-ש-ט
	נ-ג-ש
	נ-ז-ל
	צ-ה-ל
	ש-נ-א
	ר-פ-י/ה
	פ-ק-פ-ק

	ש-ח-ר-ר
	ס-ל-ח
	ר-ו-מ
	נ-כ-ה/י
	ש-ע-ש-ע
	ס-ת-ר
	ר-פ-א
	ג-א-י/ה
	י/ו-ר-ש
	נ-ט-פ
	נ-י/ו-ס
	נ-ע-נ-ע
	י/ו-צ-א
	י/ו-ר-ד
	ח-י/ו-ג
	ס-מ-א
	נ-ד-ח

	ז-ה-י/ה
	ט-פ-ל
	פ-י-ו-ג
	ת-ה-י/ה
	י-ו-ת-ר
	ס-כ-ס-כ
	פ-י-ו-ח
	י-ו-ז-ל
	ע-ש-י/ה
	מ-ל-א
	י-ו-ד-י/ה

תרגיל 4:

- לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. עליכם לציין מהו השורש של כל מילה.
 כתבו את המילים המודגשות ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.
 על בסיס זה ציינו את השורש ואת הגזרה של כל מילה. זכרו את כללי כתיבת השורשים:
- י או ו בכל מקום בשורש נכתבות תמיד: י/ו.
 - ה בסוף נכתבת בדרך כלל: י/ה.

גזרה	שורש	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	משפט
			(1) ענף ה הַמְוִרִים הבלתי חוקיים משגשג בישראל.
			(2) החולה ה פְּנָתָהּ למחלקה הכירורגית.
			(3) מְצַאֲתִי את הנעליים שלי.
			(4) למה לא ה תְּקַשְׁרֶתְךָ עד עכשיו?
			(5) אנחנו מְצַפִּים שתשפרי את התנהגותך.
			(6) גלעד יֹדֵיעַ לנו כשיגיע.
			(7) יש לך ה וֹכְחָה שדבריד נכונים?
			(8) זה האופי שלה: היא איננה נוֹטְשֶׁת גם אם קשה לה.
			(9) הרבה אנשים מְפָרְסְמִים הגיעו לחתונה.
			(10) בשנת 2000 צה"ל נְסֹג מלבנון.

			(11) בצהריים כל ה שכורים שברחוב ישנו.
			(12) האינטרנט מכרסם במעמדה של העיתונות הכתובה.
			(13) ה צטמרנו למשמע הבשורה.
			(14) עליה לארץ היא מעשה מורכב ואמיץ.
			(15) רצונו של אדם הוא כבודו.
			(16) בכלל לא נהניתי מהמסיבה.
			(17) ה מבנה הזה אינו יציב.
			(18) ה צבור יוכל לחלוק כבוד אחרון.
			(19) זוהי פלגת השריון הוותיקה ביותר.
			(20) אני רוצה לנחש את המספר שבחרת.
			(21) הנושאים נדונו בישיבת הממשלה.
			(22) אינכם מפלים לרעה.
			(23) ראיתי אותך במונד הרחוב.

			24) כדאי לְהִתְיַעַץ עם עוד רופא בהחלטה על ניתוח.
			25) על פי הכתבה בעיתון, הפוליטיקאי הזה מְצַטֵּיר כמושחת בקנה מידה עולמי.
			26) אל תכעסו על נועה, היא מְזַדְדָה עם מטרותינו.
			27) מגיע לו פרס על כושר הִתְמַדָּה.
			28) העירייה הציבה את הַעֲמוּד הזה.
			29) בְּכַבִּישׁ אל תהיו צודקים!
			30) התצפיתנים משתמשים בְּמַשְׁקָפוֹת משוכללות.
			31) מה הַתּוֹעֵלָת בזה?
			32) זו הַתְרַמֵּית הגדולה ביותר שהייתה מעולם בבנק בארץ.
			33) בימינו יש נשים שמעדיפות לָדָה ביתית.
			34) כמה יפה הַתִּינוּקָת!
			35) של מי הַדָּאוֹן הזה?
			36) אסור לפגוע בחופש הַבְּטוּי!

			37) האם קיבלת רשות לעשות זאת?
			38) זו ה תחנה האחרונה.
			39) זו מול דתנו שלנו.

			40) אימו של גדי ה צטחקה .
			41) הכובעים האלה יקרים מאד.

שורשים מורכבים:

חוקי השורשים המורכבים:

שורש אחד יכול להיות שייך לשתי גזרות.

תודה = ו-ד-ה = פ"ו ולי"ה.

כאשר מתבקשים לציין את הגזרה של שורש כזה, יש לציין את שתי הגזרות.

לפעמים יש לבחור בגזרה הרלוונטית לשאלה שנשאלה.

שורשים מגזרת המרובעים שייכים לגזרת המרובעים בלבד, גם אם יש בהם מאפיינים מגזרות אחרות.

נ-פ-נ ≠ פ"נ. ד-מ-י-נ ≠ עו"י.

תרגיל 5:

לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. עליכם לציין מהו השורש של כל מילה. כתבו את המילים המודגשות ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר. הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים. לאחר מכן, כתבו את השורש ואת הגזרה או הגזרות.

זכרו את כללי כתיבת השורשים:

- י או ו בכל מקום בשורש נכתבות תמיד: י/ו.

- ה בסוף נכתבת בדרך כלל: י/ה.

גזרה	שורש	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	משפט
			(1) אתן תְּרַאֲיֶנָּה בחושך.
			(2) אינני מוֹצֵא היגיון בכך.
			(3) היא הוֹרְתָה לנו לעזוב את החדר.
			(4) היא הִרְתָּה בפעם השנייה.
			(1) תוֹדָה לך על הכנסת האורחים.
			(6) זו ממש הוֹנָאָה.
			(7) ה הִלְוָאָה לא הוחזרה.

			(8) הדגים מטגנים בשמן.
			(9) אל תיךא!
			(10) אל תיךה!
			(11) ה מוךרים ישבתו מחר.
			(12) אספת ה הוךרים תתקיים בעוד חודש.
			(13) האריה מטיל את מוךאו על כל חיות הסוואנה.
			(14) החיילים יישנו לפני היציאה למסע.
			(15) אסור שמקרים כאלה ישנו .
			(16) אני מוךיר את עזרתכם.
			(17) ה עליתי את התמונה לאתר.
			(18) אין מוךא מהפרשה.

			19) אתן תיראנה מפניו.
			20) מלוי הטופס אורך דקה.
			21) לחיסון עשויות להיות תופעות לוואי.
			22) החיילים מסתנים היטב.
			23) החדר אינו מאורר.
			24) התוספת לשכר משמעותית.
			25) היא נוכחה לדעת שהיא טעתה.
			26) בכוונתו לכת ברית עם איסלנד.
			27) בכוונתנו לכת בור לאויבינו.
			28) שבו בשקט!
			29) כל התלמידים נוכחים היום.

			(30) אסור לידות אבנים!
			(31) לא אנפה לך את המתנה מן המשכורת.
			(32) נפנף הוא אביזר פשוט אך חשוב למנגל טוב.

איתור האות הנעלמת:

מושגי בסיס:

דגש חזק: נקודה קטנה המופיעה לפעמים בתוך האות. משמעותה של הנקודה הזאת היא שיש לבטא את האות בחוזקה. **מדיח**.

דגש זה הוא משמעותי מאוד לזיהוי שורשים.

דגש קל הוא דגש שמופיע באותיות מסוימות – בג"ד כפ"ת - בעיקר כאשר הן נמצאות בתחילת המילה: **כתב, פתוח, בא**.

דגש זה הוא חסר כל משמעות לזיהוי שורשים.

חוקי איתור האות הנעלמת:

- 1) שורשים רבים נוטים "לאבד" את אחת מאותיות השורש שלהם.
- 2) פעמים רבות שלושת העדים "מחזירים" את האות האובדת.
ראו = ראה, רואה, יראה = ר-א-י/ה.
- 3) לעתים גם אחרי שנהפוך את המילה לשלושת העדים, נזהה שתי אותיות משותפות בלבד.
- 4) האתגר במקרים אלו הוא לאתר את האות השלישית של השורש – האות הנעלמת.
- 5) תזכורת: הי של בניין הפעיל והוי של בניין הופעל אינן אותיות שורש, ואין להיעזר בהן להשלמת השורש.
- 6) תהליך איתור אות השורש החסרה:
כאשר חסרה לנו אות שורש, הדבר הראשון שנבדוק הוא אם יש דגש באחת האותיות שכבר זיהינו.
את הבדיקה יש לערוך במילה המקורית שאנחנו מנתחים ולא בשלושת העדים. (דגש בתחילת המילה אינו דגש חזק והוא אינו נחשב).
1. כאשר הדגש מופיע באות הראשונה, האות החסרה היא ני בהתחלה (גזרת פי"נ).
מַדִּיחַ = נ-ד-ח.
2. כאשר אין דגש, יש להוסיף יו באמצע השורש. הגזרה היא עו"י.
האיר = א-י-ו-ר.
3. פעלים קצרים, בני שתי אותיות, שייכים תמיד לגזרת עו"י, לא משנה אם יש בהם דגש או אין.
בא, יבוא = ב-י-ו-א.

הושיב, השיב, השיב

- כדאי להכיר ספציפית שלושה דגמים עיקריים שנוטים להתבלבל ביניהם :
- דגם "הושיב" : כאשר יש ו' נוספת בתחילת המילה מדובר באות שורש, אין שום סיבה להסיר אותה. גזרת פי"ו, **שורש יו-ש-ב**.
- דגם "השיב" : כאשר אין ו' חוזרת, ויש 3 אותיות חוזרות, ללא דגש – השורש שייך לגזרת עו"י, **שורש ש-י-ו-ב**.
- דגם "השיב" : כאשר אין ו' חוזרת ויש 3 אותיות חוזרות, ללא דגש – את הי' יש להסיר (כרגיל), אך להוסיף נ' בהתחלה. זוהי גזרת פי"נ, **שורש נ-ש-ב**.

תרגיל 6:

לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. עליכם לציין מהו השורש של כל מילה ומהי הגזרה של השורש. כתבו את המילים המודגשות ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר. לאחר מכן זהו את האותיות שחוזרות בשלושת המילים – זהו הבסיס לשורש. אם חסרה אות, חפשו אותה לפי השיטה שלמדנו, וכתבו את השורש הסופי. ציינו את גזרתו של השורש.

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	האותיות החוזרות	שורש	גזרה
(1) החיילות הִדְחוּ מן הקורס.				
(2) חֲשַׁתִּי שאתם רוצים בטובתי.				
(3) זו הַתְּשׁוּבָה הנכונה.				
(4) יש לדאוג לִמְצוּפִים לילדים.				
(5) *איזו מְדִינָה!				
(6) טקס הַשְּׂקָה יתקיים מחר.				
(7) שמו של החשוד במעשה הַתֵּר לפרסום.				
(8) תרופה זו עלולה לְהִזִיק לך.				
(9) אתם תִּכְיֵנו את המחנה לקראת בוא הרמטכ"ל.				

				(10) זה יהיה מָסַע ארוך.
				(11) אסור לְגַעַת בפסלים.
				(12) הָאֲצָנוּ לקראת סוף הריצה.
				(13) שכחתי להביא מְגִבָּת .
				(14) שבועות הוא חג מִתְּנֵן תורה.
				(15) הגענו ל מַפְל בשעה ארבע.
				(16) הייתה לי ה אָרָה .
				(17) ה מִסּוּק חג ממעל.
				(18) המסוק חָג ממעל.
				(19) אני רוצה ללמוד ב מְכִינָה אוניברסיטאית.
				(20) אינני אוהב ה טָפֶת מוסר.
				(21) יש ל הָמִיר את השקלים לדולרים.
				(22) זו הייתה ה פְּקָה מרהיבה.

				23) אין בינינו הַפְּרוּת קודמת.
				24) זו הייתה מַפֵּת מוות למיזם.
				25) איך הוא דָּג כל כך הרבה דגים?

הופעל המבולבל:

חוקי זיהוי השורש בבניין הופעל:

- (1) בניין הופעל בעייתי כאשר הוא מביא אתו תוספת ו' (הו-מו-יו, אך לא ה-מ-ג).
- (2) כאשר רוצים לזהות שורש של מילה בבניין הופעל, עדיף לנתח את התאומה שלה מבניין הפעיל. זאת ניתן לעשות בעזרת המילים "כי מישהו..."
- הקוץ הוצא = כי מישהו הוציא אותו = יו-צ-א.**

תרגיל 7:

לפניכם פעלים מבניין הופעל בתוך משפטים. עליכם לציין מהו השורש של כל מילה ומהי הגזרה של השורש. זכרו שהעברה לבניין הפעיל (באמצעות הנוסחה "כי מישהו...") תסייע לכם למצוא את השורש.

המשפט	כי מישהו : הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	אותיות גלויות	שורש	גזרה
(1) בידי מי הוֹזְזָה הגבינה?				
(2) ההזמנה מוֹכְנָה וניתן לבוא ולקחתה.				
(3) הוּבְלְתִי אל חדר החקירות בידיים אזוקות.				
(4) המנהלת הוֹקְעָה בשל אמירותיה.				
(5) אתם תוֹבְסוּ במשחק הקרוב.				
(6) הדגלים יוֹרְדוּ לחצי התורן.				

				(7) המוסד מוקם בימים אלה.
				(8) השמועות תופצנה מהר.
				(9) ידו של המחבל הושטה לשלום.
				(10) הרפסודה הושטה במי האגם הרוגע.
				(11) החוק החדש יוחל גם בשטחי יהודה ושומרון.
				(12) התלמידה הוצאה מן הכיתה בשל פטפטת מרובה.

דגם אחת ושתיים:

חוקי דגם "אחת ושתיים":

- (1) לפעמים לאחר שנוציא למילה את שלושת העדים נגלה דגם שנקרא "דגם אחת ו-שתיים". את הדגם הזה צריך להכיר ולדעת שהוא מבלבל.
- (2) דגם אחת ושתיים: דגם שבו בכל שלושת העדים חוזרות על עצמן 4 אותיות שורש [אפילו לאחר שמסירים את אותיות הבניינים] כאשר האות השנייה היא ו' ושתי האותיות האחרונות זהות: **כונן-מכונן-יכונן**
- (3) מילים מדגם זה שייכות לגזרת עו"י. הן אינן שייכות לגזרת המרובעים. **השורש של המילה לכונן הוא כ-ו-נ.**

תרגיל 8:

לפניכם פעלים בתוך משפטים. כתבו לכל פועל את שלושת העדים. לאחר מכן זהו את האותיות שחוזרות בשלושת העדים, ועל פיהן קבעו את השורש והגזרה. שימו לב לדגם אחת ושתיים ופעלו בהתאם.

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	אותיות חוזרות	שורש	גזרה
(1) המעשה הזה מְקוּמָם אותי.				
(2) העקבות כאן הם מְטַשְׁטָשִׁים .				
(3) מגפת הקורונה חולֶּלָה שינויים חברתיים רבים.				
(4) הערב היה מְרוּמָם .				
(5) כיוונתי שעון מְעוּרָר ל-5.				

				6) המורה שִׁכְפְּלָה לנו דפים.
				7) אחר הצהריים הִתְנַדְנַדְתִּי בערסל.
				8) האיש הענק הִתְנַוֵּד, איבד את שיווי משקלו ונפל.
				9) בנייני התאומים הִתְמוֹטְטוּ.
				10) האיש הִתְרוֹשֵׁשׁ עקב נפילות חדות בבורסה.
				11) נאווה צִחְקָקָה ללא שליטה.
				12) האדים מִתְפּוֹגְגִים לאיטם.

תרגיל 9:

לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. כתבו לכל מילה את שלושת העדים. לאחר מכן זהו את האותיות שחוזרות בשלושת העדים - אלה אותיות השורש. כתבו אותן בטבלה וציינו את גזרתן של השורש.

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	אותיות גלויות	שורש	גזרה
(1) הארגון לא הוציא שום הודעת גְנוּי .				
(2) מִסְתַּמֵּן ניצחון למפלגת השמרנים.				
(3) ו מִתְר לאהוב.				
(4) אין להיכנס למים ללא מְצִיל .				
(5) יש ל חוֹרֵר את הדף.				
(6) כבר אי אפשר ל הַצְטִיף לקבוצה.				
(7) המתמודד ה מוֹבִיל כעת הוא יאקאסני.				
(8) מוֹטָב שנשתוק כעת.				
(9) תהליך ה רְפוּי הוא ארוך ואיטי.				
(10) אל ת סַתְפֵּל בקנקן.				

				11) זהו מום מוֹלֵד .
				12) שְׂדֵרְגוּ את החבילה במחיר מבצע!
				13) קניתי סט של תְּבִנּוֹת חדשות בצורות שונות.
				14) בישראל מזג האוויר מְשֻׁתָּנָה במהירות.
				15) החוזה שעליו חתמנו מְבֻטָּל .
				16) לא מצאתי חֲנִיָּה .
				17) בתקופה זו מְתַחֲלָלִים שינויים גדולים באישיותי.
				18) את מה ש פְּרָסַמְתָּ אתמול, לא תוכל למחוק היום.
				19) בְּאֵתִי אתמול.
				20) אל תִּגְשִׂי לבחינה בחורף.

תרגיל 10:

נתחו באופן מלא (שבג"ז) את הפעלים המודגשים במשפטים שבטבלה.

זמן/דרך	גוף	בניין	שורש	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	
					1) הארוחה מְגִשָּׁת בשש.
					2) היא מְשׁוֹרְרָת דגולה.
					3) היא הַשְּׁתוּתָה לחברתה בהישגיה.
					4) החדרים יְחֻטָּאוּ .
					5) יש לְזָכוֹת אותי.
					6) דָּע מאין באת.
					7) עליך לְשַׁבֵּת כאן.
					8) אנחנו נוֹקְיעִי אותו.
					9) אם נִנְכַּח שטעינו, נודה בכך.
					10) לא כל ה נוֹצֵץ זהב הוא.
					11)
					12) המזוודות מוֹרְמוֹת למטוס.
					13) נוֹעֲדָת לגדולות.
					14) השריונרים מְסַוִּים את הטנקים.
					15) יש ל זַמֵּר רק את האמת.
					16) פְּנוּ דרך!
					17) רְצוּ אותי!
					18) הם מאוד רְצוּ להצליח.
					19) הרקפת חִבּוּיָהּ בין הסלעים.
					20) עליכם להיות מְעוֹדְדִים מן התוצאה.
					21) בני ישראל ה צָטוּוּ לעשות זאת.
					22) החולות תֵּאֶשְׁפָּזְנָהּ במחלקה.
					23) נוֹבֵל אל האוצר באמצעות הרמזים.
					24) בעל החיים הזה נִזְוֵן מחרקים.

מילים זהות עם ניתוח שונה

חוקי ניתוח מילים זהות עם שורש שונה:

- (1) לעיתים נדרשים בבגרות לנתח שתי מילים זהות, שכל ההבדל ביניהן הוא ההקשר שלהן. במקרה כזה כל שיש לעשות הוא להוציא לכל אחת מן המילים את שלושת העדים. הקפידו במיוחד לשמור על ההקשר, כי הוא זה שגורם לכל ההבדלים.
- הציור מרשים אותי מאוד – הרשים, מרשים, ירשים = שורש ר-ש-מ, בניין הפעיל.
- הורי אינם מרשים לי לצאת לטיול – הרשה, מרשה, ירשה = שורש ר-ש-ה, בניין הפעיל.
- (2) על מנת לזהות גוף וזמן יש לחזור אל המילה המקורית.
- הציור מרשים אותי מאוד = הוא עכשיו = נסתר הווה.
- הורי אינם מרשים לי לצאת לטיול = הם עכשיו = נסתרים הווה.

תרגיל 11:

לפניכם זוגות של פעלים דומים שמשמעותם שונה. בחנו את ההבדלים ביניהם בעזרת טבלת השבג"ז.

גזרה	זמן/דרך	גוף	בניין	שורש	
					(1) אני רוצה לְכַרֵּת את העץ.
					(2) הם מתכננים לְכַרֵּת כאן פחם.
(3)					
					(4) הדג נִצְלָה על האש.
					(5) החשודה נִצְלָה את מעמדה החברתי.
(6)					
					(7) עָנָה לי!
					(8) עָנָה את השבוי!
(9)					
					(10) פעם שָׁרְתָה כאן אווירה נעימה.
					(11) התוכנה שָׁרְתָה אותנו חמש שנים.
(12)					
					(13) אתם תִּקְנֶנוּ ממני מוצרים מעולים.
					(14) הסנדלרים תִּקְנֶנוּ נעליים.
(15)					
					(16) האזרחים מוֹרְדִים בממשלתם.
					(17) השלטונות מוֹרְדִים את המס.

					18) הפקידים מועלים בתפקידם.
					19) החפצים מעלים במעלית.

					20) המקום הותר עזוב.
					21) לפני שעה הותר לפרסם שנעצר חשוד.

תרגיל 12:

לפניכם זוגות של פעלים זהים שניתן לנתחם בשתי צורות שונות.
נתחו אותם בעזרת הטבלה על פי המשפט שבו הם נתונים.

זמן	גוף	בניין	גזרה	שורש	
					1) הקבוצה חרתה את הנאמנות על דגלה.
					2) התעלמותו של המנהל חרתה לי מאוד.

(3)

					4) אנחנו לא נברא את העולם מחדש.
					5) טוב לו לאדם שלא נברא משנברא.

(6)

					7) הקוסם ועוזרו משלים את הקהל.
					8) מי משלים את התמונה?

(9)

					10) קחו כיסא, שבו, נשמו עמוק והירגעו.
					11) שבו את הטרוריסטים בהקדם.

					12) מי יורה לי מה לעשות?
					13) השודד יורה באוויר.

זמן	גוף	בניין	גזרה	שורש	
					(14) דברִיךְ תִּאֲמַנִי לדבריי.
					(15) תִּאֲמַנִי את הפגישה!
					(16) קוֹמְמִתִּי מדברִיךְ הקשים.
					(17) קוֹמְמִתִּי את עמיתיי למקצוע.
					(18) אחרי האסון נִתְקַוּוּ הקשרים עם העולם.
					(19) הם נִתְקַוּוּ אתי את הקשר.
					(20) הנהגים תִּדְלְקוּ את מכוניותיהם.
					(21) אתם תִּדְלְקוּ אחרי החשוד.
					(22) נוֹצְרֹת תחושה קשה.
					(23) מדוע את נוֹצְרֹת את הכעס בלבד?
					(24) אני נְחוּשׁ להצליח.
					(25) אולי נְחוּשׁ את כאבך במהלך השיחה.
					(26) התכנית הַנְּחַתָּה היטב.
					(27) החללית הַנְּחַתָּה לפני שעה קלה.

מילים הנוטות על דרך השלמים

- (1) גם שורשי הגזרות עשויים להתנהג באופן נורמלי לפעמים. מצב זה נקרא שהם "נוטים על דרך השלמים".
- (2) כאשר מילה שייכת לגזרה מסוימת אך נוטה על דרך השלמים, ניתן לכתוב גם שהגזרה שלה היא "שלמים". התשובה הזאת תתקבל. **ויתר, מותר, יותר = ו-ת-ר = פי"ו / שלמים.**

שורשים ספציפיים

- חוקי שורשים ספציפיים שכדאי להכיר:
- יש מילים שזיהוי השורש שלהן בשיטות המקובלות הוא מבלבל. מילים אלו מומלץ לזכור על פה.
- (1) **שורשי קס"ם ח"ן:**
- יש חמש מילים שנראה ששייכות לגזרת לי"ה (כי הן מסתיימות ב"י) ולמעשה הן שייכות לגזרת לי"א (השורשים מסתיימים בא"י).

שורש	מילה
ק-ר-א	קרוי
ס-מ-א	סמוי
מ-צ-א	מצוי
ח-ב-א	חבוי
נ-ש-א	נשוי

- (2) **שורשי מג"ן כת"מ:**
- בדרך כלל כאשר מסתיימים שלושת העדים בה', השורש נכתב עם י"ה בסופו, והגזרה היא לי"ה. למשל: **ראה, רואה, יראה = ר-א-י"ה.**
- עם זאת יש 6 שורשים בעברית שמסתיימים בה' שכן הוגים אותה, ושאינה מתחלפת ב"י לעולם. שורשים אלו שייכים לגזרת השלמים ולא לגזרת לי"ה. שורשים אלו הם:

שורש	מילים לדוגמה
מ-ה-מ-ה	התמהמה
ג-ב-ה	גבוה
נ-ג-ה	נוגה, מגיה, הגהה

כ-מ-ה	כמיהה
ת-מ-ה	תמהון, תמהתי
מ-ה-ה	מהוה

3) שורשים מגזרת עו"י:

יש כמה מילים שכדאי לשנן ולזכור שהן שייכות לשורשים מגזרת עו"י.

שורש	מילים לדוגמה
ע-ו-ד	עד, מעודד, התעודד
ק-ו-מ	קם, מקומם, התקומם
ר-ו-מ	רם, מרומם, התרומם
ש-ו-ב	שב, משובב, השתובב
ח-ו-ל	חל, החיל, חולל, התחולל
ש-ו-ט	שט, משוטט
ל-ו-נ	לן, התלונן
ב-ו-נ	נבון, התבונן
נ-ו-ע	נע, התנועע

4) שורשים יוצאי דופן:

1. השורש של המילה קָח הוא ל-ק-ח, על אף שבדרך כלל הדגש מייצג נ' חסרה.
2. השורש של המילים גִּישָׁה, לְגַשָּׁת, נָגַשׁ וכדומה הוא נ-ג-שׁ.
3. כמו כן, המילה "לגשת" היא בבניין קל.

שמות עצם מאתגרים - שיטת מנת תה

- 1) יש שמות עצם שקשה לזהות את שלושת העדים המתאימים להם. למשל: **מְכוּן**, **תְּכָלִית**, **מְטָרָה**.
- 2) שיטת מנ"ת ת"ה: שמות עצם שלא ברור מנין באו, כמעט תמיד מכילים אות מוספית בהתחלה, בסוף או בשניהם.
- 3) האותיות העיקריות שחשודות כמוספיות:
 1. בתחילת המילה: מנ"ת.
 2. בסוף המילה: ת"ה.
- 4) לאחר שהסרנו מן המילה את המוספיות, נוכל לזהות את השורש בשיטות הרגילות. אם חסרה אות שורש, נפעל בשיטות המקובלות לאיתור האות החסרה.

מכון = כ-ו-י-נ.

תכלית = כ-ל-ה.

מטרה = ט-ר = נ-ט-ר.

5) שיטה זו תעבוד רק כאשר המילה הנתונה מנוקדת.

6) שימו לב: שיטת מניית ת"ה מיועדת אך ורק לשמות עצם שמקורם לא ברור. בכל מקרה אחר דרך המלך היא שיטת שלושת העדים.

תרגיל 13:

לפניכם רשימת מילים.

הוֹשִׁיבָה	לְשָׁבוֹת	לְשֶׁבֶת	הַתְּיַשְׁבוֹת	מִשָּׁב
מוֹשְׁבָה	מְשׁוּבָה (משׁוֹבֵת נְעוּרִים)		תְּשׁוּבָה	נוֹשֵׁב

א. הקיפו את כל המילים ששורשיהן יו-ש-ב.

ב. ציינו את המשמעות המשותפת למילים ששורשן יו-ש-ב.

ג. ציינו את השורש של המילים שלא הקפתם.

תרגיל 14:

בכל שורה הקיפו במעגל את המילה היוצאת דופן מבחינת גזרתה.
(7)

1) א. שְׁתוּיָה	ב. חֲבוּיָה	ג. סְמוּיָה	ד. נְשׂוּאָה
2) א. לְרַדְת	ב. לְדַעַת	ג. לְגַשְׁת	ד. לְלַדְת
3) א. גְּבָהָה	ב. מְכַרְה	ג. סְטָיָה	ד. תְּכַלִּית
4) א. מִשְׁתָּה	ב. תְּסַכִּית	ג. תַּעֲנִית	ד. תְּקַרִּית
5) א. מוֹרְד	ב. מוֹרְד	ג. מוֹקֵשׁ	ד. מוֹקֵד
6) א. ממוֹן	ב. רצוֹן	ג. חרוֹן	ד. תליה
7) א. מְרִיצָה	ב. מְרִיבָה	ג. מְשִׁימָה	ד. מְעִידָה (=נפילה)
8) א. גְלוֹת	ב. חֲנוּת	ג. שְׁרוּת	ד. פְּדוּת
9) א. תְּפֹסָה	ב. תְּעוּדָה	ג. תְּרוּמָה	ד. תְּקוּמָה

אותיות שורש ואותיות מוספיות

מושגי בסיס:

- אות שורשית: אות השייכת לשורש של המילה. **מדגיש**.
- אות מוספית: אות המתווספת למילה מסיבות אחרות, כגון בניין או גוף. **מדגיש**.

חוקי זיהוי אותיות שורש ואותיות מוספיות:

- 1) כאשר אתם נשאלים על תפקידה של אות, הכוונה היא בדרך כלל: האם היא שורשית או מוספית.
- 2) האותיות הנפוצות ביותר בשאלות מסוג זה הן מ' ות'.
- 3) בשאלה זו אין שום דבר מיוחד לדעת. יש לפעול על פי העקרונות הרגילים: נוציא לכל מילה את שלושת העדים.
תבלין = תיבל, מתבל, יתבל.
אות שחוזרת בכולם = בדרך כלל אות שורשית. ת-ב-ל.
אות שאינה חוזרת בכולם = אות מוספית. י, ן.

תרגיל 15:

לפניכם מילים שבכולן מופיעה האות מ.
חלקו אותן לשתי קבוצות לפי תפקיד האות מ בכל אחת מהן.

מְתִין	מְרִץ	מְלָה	מְרָה
מוֹנָה (=מַרְמָה)	מוֹנָה (=סוֹפֵר)	מְרִיץ	נְמָרץ
מְסִיק (זֵיתִים)	מְסִיק (מַסְקֵנָה)	מְכוֹן	מְמוֹן
		מְשָׁלִים (אֵת הַקְהֵל)	מְשָׁלִים (אֵת הַחֹסֵר)

מ מוספית	מ שורשית

שאלה 3 :

חלקו את המילים המנוקדות שלפניכם לפי תפקידה של האות ה בכל אחת מהן :
התנול, הלל, הפצה, הנדסה, השג, הוראה, המרה בקזינו, המרה את פיו, המירה

ה מוספית	ה שורשית

שאלה 4 :

חלקו את המילים המנוקדות שלפניכם לפי תפקידה של האות נ בכל אחת מהן :
נקיון, מלון, נגינה, רצון, קמץ, עשון, נגש, התנגש, קרין

נ מוספית	נ שורשית

תפקידים נוספים של אותיות במילה

(1) כאשר נשאלים על תפקידה של אות מוספית, יש לרדת לפרטים ולהסביר את תפקידה המדויק של המוספית.

(2) האפשרויות הבולטות בבגרות הן :
בפעלים :

1. מוספית – בניין
2. מוספית - גוף וזמן

שם העצם – דרכי התצורה:

דרכי התצורה

מושגי בסיס:

דרכי התצורה של שמות העצם: 2 הדרכים העיקריות שבהן נוצרים שמות עצם בעברית: שורש ומשקל, בסיס וצורן סופי.

שורש ומשקל: תבנית שלתוכה יוצקים שורש. הרעיון של משקל הוא בדיוק כמו הרעיון של בניין – אבל בשמות עצם.

מנהג, הנהגה, התנהגות, נהיגה.

בסיס וצורן סופי: פירוש המילה "בסיס" הוא שם עצם. פירוש המילה "צורן סופי" הוא סיומת. זוהי דרך תצורה שבה לוקחים שם עצם קיים ומוסיפים לו סיומת, כך שמשמעותו משתנה מעט.

ספרד+ית = ספרדית, תצפית+ן = תצפיתן.

גזירה מסורגת: כינוי נוסף לדרך התצורה של שורש ומשקל, מפני שהשורש והמשקל מעורבבים זה בזה והפרטים שלהם מופיעים לסירוגין במילה.

גזירה קווית: כינוי נוסף המשותף לדרך התצורה בסיס וצורן סופי. שם זה נובע מכך שמילים בדרך תצורה זו מתפתחות בצורת קו – המילים והצורנים מתאחדים אך לא מתערבבים.

חוקי דרכי התצורה:

- 1) שורש ומשקל היא דרך התצורה הבסיסית ביותר בעברית. כל מילה שאין לה סממן מזהה מיוחד, נוצרה כנראה בדרך זו.
- 2) הסימן המובהק של מילים שנוצרו בדרך התצורה של בסיס וצורן סופי הוא שכאשר קוצצים מהן את הסיומת, מקבלים את שם העצם שממנו נוצרו (לעתים בשינויים קלים).
- 3) לפעמים האות האחרונה של הבסיס (שם העצם) עלולה להישמט. **חידה+ון = חידון**.

שיטת פתרון שאלה בדרכי התצורה

תהליך פתרון שאלה בדרכי התצורה:

- 1) קציצת הקצה: נקצוץ לכל מילה את הסוף, ונראה אם מתחבא בתוכה שם עצם אחר. במקרה שכן, דרך התצורה היא בסיס וצורן סופי.
שבועי (שבוע+י) צהובון (צהוב+ון).
- 2) ברירת המחדל: מילים שלא נוצרו בדרך של בסיס וצורן סופי – נוצרו בדרך של שורש ומשקל.
מאמר, ידיעה.

חוקי פתרון שאלה בדרכי התצורה:

- 1) במקרה של שם עצם שנוצר בכמה שלבים, דרך התצורה העיקרית של המילה היא האחרונה (לפי סדר האותיות במילה).
- 2) **מעדניה – לא שורש ומשקל אלא בסיס וצורן סופי. (מעדן+יה).**
- 3) אם נתבקשתם לפרט כיצד נוצרה המילה, רשמו את התהליך כולו.
שורש עדנ + משקל מקטל = מעדן.
- 4) **מעדן + צורן סופי יה במשמעות מקום = מעדניה.**

הבדלה בין שורש ומשקל לבסיס וצורן סופי – מתקדם

חוקי הבדלה מתקדמים בין שורש ומשקל לבסיס וצורן סופי:

- 1) יש מקרים שבהם נראה שלמילה יש צורן סופי, אבל למעשה מדובר במשקל.
- 2) צריך לדעת, שלא כל כך קל להתקבל ל"מועדון הבסיס והצורן הסופי".
- 3) דרך התצורה היא בסיס וצורן סופי רק אם מתקיימים שני תנאים:
 1. תנאי א': המילה הבסיסית, ללא הצורן היא שם עצם ולא פועל.
על מנת לוודא שהבסיס הוא אכן שם עצם, מומלץ להוסיף לו ה' הידיעה. אפשרי = בסיס = בסיס וצורן סופי.
לא אפשרי = אין בסיס = שורש ומשקל.
 - שליחות = השליחות = השליח = אפשרי = בסיס וצורן סופי.**
 - התנהגות = ההתנהגות = ההתנהג = בלתי אפשרי = שורש ומשקל.**
 אם יש שתי אפשרויות לנקד את הבסיס, אחת אפשרית ואחת לא, מוטב להניח שמדובר בשורש ומשקל שהרי זוהי בררת המחדל.
- זכרון = הזכרון = הזָכֵר = אפשרי, הזָכֵר = לא אפשרי = שורש ומשקל.
2. תנאי ב': הצורן הסופי צריך להיות מתוך רשימת הצורנים הסופיים (הרשימה מופיעה בנספחים לחוברת).
חוק הת"ה: הדבר העיקרי שיש לזכור הוא שהאותיות ת' וה' כשלעצמן לעולם אינן צורן סופי.
- קדחת, מקדחה ≠ צורן סופי. מהירות, משחקה = צורן סופי.
כדאי לזכור גם שסיומת הבנויה מחזרה על אותיות השורש האחרונות אינה צורן סופי.
כלבלב, צהבהב, סמליל, קמטוטט ≠ צורן סופי.

תרגיל 1:

לפניכם שמות עצם. מיינו אותן לפי דרך התצורה שלהן (שורש ומשקל / בסיס וצורן סופי)

אדיבות, בוגדני, גשרון, דבשת, התנהגות, ותרון, זיכרון, חשבון, טברייני, יחמור, כוורן, לטאה, מאגר, נגר, סנדלר, עירוני, פזיזות, צבאי, קריאה, רשעות, שלטון, תזמורת.

שורש ומשקל	בסיס + צורן סופי

עבודה עם צורת היסוד

- (1) בכל מקרה שאנו מתבקשים לנתח שם עצם, עלינו להעביר אותו קודם כל לצורת היסוד שלו, דהיינו זכר יחיד נפרד. במילים אחרות, עלינו להסיר מן המילה את כל צורני הנטייה (נדבר עליהם בפירוט בהמשך) שהתלבשו עליה, ולנתח את המילה כפי שהיא מופיעה בערך המילוני שלה.
- (2) למשל:

גבוהים = גבוה

רחוקה = רחוק

כדור = כדור

חברותיי = חבר

המשמעות היא שהמשקל של המילה כדורך למשל הוא קטול, ולא קטולך.

תרגיל 2:

לפניכם שמות עצם. מיינו אותן לפי דרך התצורה שלהן (שורש ומשקל / בסיס וצורן סופי)

נשיאות, התנשאות, לבביות, לבב, לבבות, פצצה, התפוצצות, גרעין, גרעיני, מקלף, קולפן, המקלפים, מצבר, צבירה, שבועון, שבועי, קבלן, קבלנות, שבריר, שברירי, מהירות, מהירויות, חוואי, חווייה, כלבלב, כלבייה, מעשייה, תעשייה, מזומנים, הזדמנות, מעלית, התעלות, מצלמה, תצלומים, מטרייה, סוכרייה, סוכריות, מיומנות, יומן, חשיבות, מחשבה, דבוראי, דבורים, פורטוגזית, תחזית, מילון, מילית, סופי, אסופי, דחיין, דחיינות.

שורש ומשקל	בסיס + צורן סופי

תרגיל 3:

בכל שורה הקיפו במעגל את המילה היוצאת דופן מבחינת דרך התצורה שלה.

1) א. ברית	ב. משאית	ג. חביתית	ד. ספרדית
2) א. התפטרות	ב. חזירות	ג. בריאות	ד. חלישות
3) א. לוחמה	ב. לוחמים	ג. הלחמה	ד. לחמנייה
4) א. משטרה	ב. מפלגה	ג. מלחייה	ד. מסבאה
5) א. טיפשי	ב. חלומי	ג. מקורי	ד. נקי
6) א. מעדנייה	ב. עוגייה	ג. קרייה	ד. עירייה
7) א. מגבית	ב. תחתית	ג. טלפונית	ד. חללית
8) א. בנאי	ב. קנאי	ג. שנאי	ד. חקלאי
9) א. ישירות	ב. כשירות	ג. התקשרות	ד. סגירות
10) א. רפתן	ב. ספן	ג. שתיין	ד. מרדן
11) א. משפטן	ב. מעיין	ג. מעגן	ד. מזגן
12) א. מולדת	ב. מכונית	ג. תפנית	ד. סיתות
13) א. מטבחון	ב. מלון	ג. מעון	ד. קטנטן
14) א. חזון	ב. שעון	ג. דאון	ד. גאון

דרך התצורה של מלים ספציפיות

חוקי דרך התצורה של מילים ספציפיות:

- (1) יש כמה מלים שמופיעות באופן קבוע בבגרות ומומלץ פשוט לזכור את דרך התצורה שלהן על פה.
- (2) דרך התצורה של מילים הנשמעות כמו דָּפְאוֹן, היא לעולם שורש ומשקל (משקל קְטָלוֹן). **דָּפְאוֹן, קָמְחוֹן, שְׁמָמוֹן, זָכְרוֹן.**
- (3) כלל זה אינו תקף לגבי מילים הנשמעות כמו סְפָרוֹן - שבהן יש לעבוד לפי השיטות הרגילות:
דְּמִיוֹן, יְתָרוֹן = שורש ומשקל. סְפָרוֹן, גְּשָׁרוֹן = בסיס וצורן סופי.
- (4) דרך התצורה של המלים מהות, כמות ואיכות היא בסיס וצורן סופי:
**מה+ות = מהות.
כמה+ות = כמות.
איך+ות = איכות.**
- (5) גם מילים אלה נוצרו בדרך של בסיס וצורן סופי:
**זהה+ות = זהות.
יש+ות = ישות.**
- (6) כאשר הבסיס הוא בעברית והצורן הסופית בלועזית או להפך, דרך התצורה של המילה היא בסיס וצורן סופי.
**בנק + אי = בנקאי.
פלאפל + יה = פלאפלייה.
מושב + ניק = מושבניק.
ביטחון + יסט = ביטחוניסט.**

תרגיל 4:

בכל שורה הקיפו במעגל את המילה שהיא יוצאת דופן מבחינת דרך התצורה שלה.

(7) א. הגות	ב. מהות	ג. כמות	ד. פְּנוֹת
(8) א. מתורגמן	ב. שגריר	ג. סגלגל	ד. שתלטן
(9) א. רכבת	ב. שמשה	ג. ראשון	ד. מרום
(10) א. שיפוצניק	ב. פטישון	ג. טרקטורון	ד. צימאון
(11) א. דיכאון	ב. שיגעון	ג. שיממון	ד. שירון
(12) א. מיומנות	ב. צניעות	ג. התלהמות	ד. בוטות
(13) א. גבאי	ב. ימאי	ג. רמאי	ד. שנאי
(14) א. מְלוֹן	ב. מלונה	ג. גלגלון	ד. מקום
(15) א. חיצון	ב. חריצות	ג. שגרירות	ד. התפרצות

שם העצם – משקלים:

המשקלים

מושגי בסיס:

משקל: תבנית שלתוכה יוצקים שורש כדי לקבל שם עצם. לציון המשקל משתמשים באותיות ק-ט-ל. יש מאות משקלים בעברית. **מקטל, קטלת, קטילה.**
משקלים רבים נושאים משמעות. **למשל: מקטל = מקום. משךד, מקלט, מקדש.**
טבלה מלאה של המשקלים הנדרשים בבגרות ומשמעויותיהם תמצאו בנספחים לחוברת.

זיהוי משקל – בסיס

חוקי זיהוי משקל:

- 1) על מנת לזהות משקל יש להחליף את אותיות השורש באותיות ק-ט-ל.
מקדחה = שורש ק-ד-ח = משקל מקטלה.
- 2) משקל הוא תמיד בצורת הבסיס (יחיד נפרד).
משקלה של המילה פתרונות אינו "קטלונות" אלא קטלון.

תרגיל 1:

ציינו ליד כל מילה את השורש ואת המשקל שלה.

משקל	שורש	שם עצם	
		מִזְרָק	(1)
		מִסְפָּנָה	(2)
		כָּחַל	(3)
		צָבַע	(4)
		תִּרְדָּמָה	(5)
		דָּאָגָה	(6)
		נְטִיעָה	(7)
		כְּלָבֵת	(8)
		מִקְדָּחָה	(9)
		צָחֹק	(10)
		שָׁבִיל	(11)
		הַחֲלָפָה	(12)
		תִּקְרָבֵת	(13)
		כִּסְפוֹת	(14)
		דְּכָאוֹן	(15)
		שָׁבִיר	(16)
		סָפִין	(17)
		גְּזֻלְנִית	(18)
		פֶּסַח	(19)
		מִשְׁטָרִים	(20)
		גְבוּר	(21)
		מְכַלְלֵת-(הגליל)	(22)
		צְהַבְהַב	(23)
		יְתְרוֹנוֹת	(24)
		מִרְפְּאָה	(25)
		תִּרְגִּיל	(26)
		הַתְחַמְּקוֹת	(27)

		כְּדוּרֵי-גוּמִי	(28)
		פְּמוּט	(29)
		מִדְפָּסֶת	(30)

תרגיל 2:

השלימו את הטבלה שלפניכם.

המילה	משקל	שורש		המילה	משקל	שורש	
	קִטְלָת	א-ד-מ	(2)		תְּקַטִּיל	ר-ג-ל	(1)
נֶצַחֵן			(4)		קִטִּיל	ח-ב-ב	(3)
פְּתָרוֹן			(6)		מִקְטִילָה	ב-ר-ג	(5)
	מִקְטוּל	ס-פ-א	(8)		קִטִּילָה	נ-ג-ע	(7)
	קִטַּל	ח-ב-ר	(10)		קִטַּל	ח-ש-ב	(9)
נוֹפֵשׁ			(12)	מִנְפִּטָה		נ-פ-ט	(11)
	קִטִּיל	ת-ד-ר	(14)		קִטַּל	י-ר-ק	(13)
מְצַבֵּיא			(16)	צָנוּר	קִטוּל		(15)
מְפַתֵּל			(18)	נִבְחָן		נ-ב-ח	(17)
תִּדְהָמָה			(20)		מִקְטַל	ג-ר-ש	(19)

זיהוי משקל - ניקוד משתנה

חוקי זיהוי המשקל במצב של ניקוד משתנה:

- (1) בגזרות רבות המשקלים עשויים לקבל ניקוד שונה ועקב כך להישמע שונים לחלוטין. הדבר קורה גם כאשר השורש מכיל עיצורים גרוניים (אותיות הא"יח ר"ע). **למשל, למשקל מקטל משתייכות גם מילים כמו: מְחַלֵּף, מְבַנֵּה, מְלוּן.**
- (2) הכלל הוא: התעלמו מן הניקוד. החליפו את אותיות השורש שזיהיתם באותיות ק-ט-ל כפי שלמדנו, גם אם המשקל שקיבלתם אינו נשמע לכם מתאים.

זיהוי משקל - גזרת המרובעים

חוקי זיהוי המשקל בגזרת המרובעים:

- (1) בגזרת המרובעים יש בשורש אות מיותרת שאינה "נכנסת" במשקל.
- (2) לכן יש להתייחס לשתי האותיות האמצעיות כאות אחת לעניין המשקל.
פְּרָסוּם (שורש פ-ר-ס-מ) = משקל קטול.

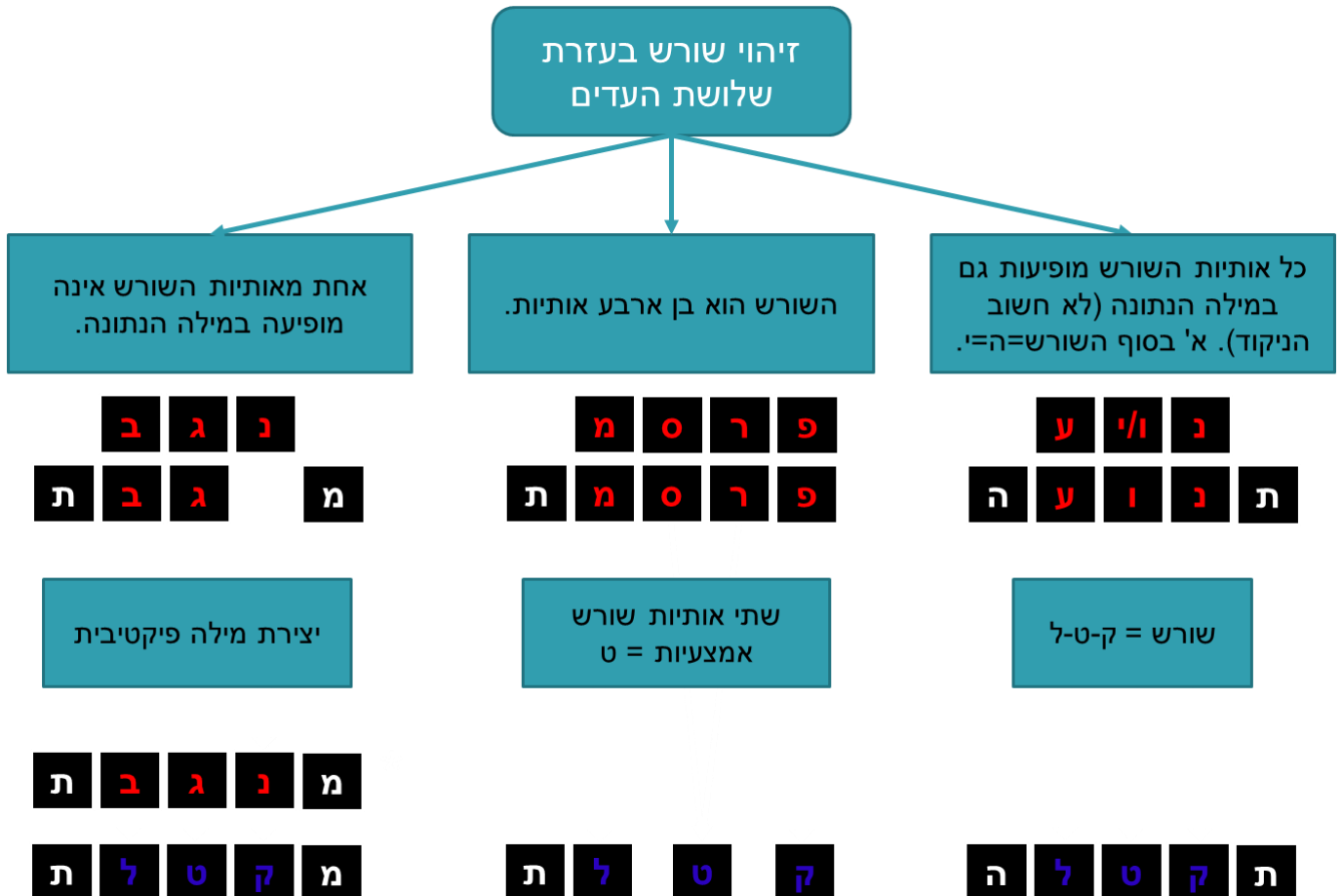
זיהוי משקל - אותיות חסרות

- (1) בגזרות מסוימות עלולה אחת מאותיות השורש להיעלם מן המילה.
למשל, למשקל הקטלה שייכות גם המילים: הַסְּעָה, הַעֲרָה.
- (2) הכלל הוא: צרו מילה פיקטיבית (לא אמיתית) שבה מופיעה גם אות השורש החסרה. קבעו את המשקל של המילה הפיקטיבית. זה יהיה אותו המשקל.
הסעה = *הנסעה = הקטלה.

זיהוי משקל - אותיות מתחלפות

- (1) גזרות ל"א ולי"ה נשמעות דומות לאוזן. מְצָא = בְּכָה.
- (2) בפעלים הן יחסית מקפידות לשמור על ההבדלים ביניהן, אבל בשמות העצם הן נוטות להתערבב.
- (3) מן הסיבה הזאת אנחנו נמצא בשמות עצם רבים י' במקום שבו אמורה להופיע א', או א' במקום שבו אמורה להופיע י'ה. הרשאה = שורש ר-ש-ה/ה = משקל הקטלה.
- (4) מסיבות שונות האות ה' בסוף השורש בגזרת ל"ה עשויה להתחלף גם בסיומת א'. בנאי = שורש ב-נ-ה/ה = משקל קטל.

זיהוי משקל – סיכום

תרגיל 3:

השלימו את הטבלה שלפניכם. אין צורך לנקד את המשקל.

משקל	גזרה	שורש	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	מילה
				הוֹקְרָה
				מוֹשְׁבָה
				מִפְנֵה
				מִרְבֵּץ
				הַגְדָה
				תַּחְבוּלָה
				תַּצְפִּית
				גְלוּי
				מְרִיצָה
				פְּרִסְמַת
				תְּשׁוּבָה
				תּוֹדָעָה
				מְרַפָּאָה

				השואה
				העלאת
				מוסד
				ארגון
				הסתכלות
				נסיון
				תדמית
				תקומה
				מרום
				מפלגה
				מלוי
				הנדסה
				מטלה
				התר
				מחבוא
				תקרית

				מדינה
				תאורה
				הרשאה
				מוכרת
				מוצא
				מפל
				מעלית
				מעמסה
				הצטנפות
				ממון
				הנאה
				תעודה
				תכלית
				מגע
				התבוננות
				התמוטטות

מילים דומות, משקלים שונים

חוקי זיהוי המשקל של מילים דומות:

- (1) יש מילים שנשמעות דומה ממאוד אך משקלן שונה.
הגזמה (הקטלה), הנדסה (קטלה).
- (2) אם תעבדו בזהירות ולפי הכללים ותזהו שורש לפני זיהוי המשקל, לא תטעו.

תרגיל 4:

בכל שאלה הקיפו במעגל את השם היוצא דופן במשקלו.

(1) א. הוקרה	ב. מושבה	ג. הדפסה	ד. העברה
(2) ירד במיקוד			
(3) א. מעלה	ב. מרמה	ג. משנה	ד. משחה
(4) א. תוכחה	ב. תדהמה	ג. תופעה	ד. תרומה
(5) א. מרום	ב. מכון	ג. מקום	ד. מרור
(6) א. מועד (חג)	ב. מוצץ	ג. מוקד	ד. מוקש
(7) ירד במיקוד			
(8) א. תרחיש	ב. תפריט	ג. תקרית	ד. תסקית
(9) א. מצודה	ב. מסעדה	ג. מעברה	ד. מלוכה
(10) ירד במיקוד			
(11) א. תנועה	ב. תפאורה	ג. תבערה	ד. תוכחה
(12) ירד במיקוד			
(13) א. גלגל	ב. תזאי	ג. פֶּרֶשׁ (על סוס)	ד. מפץ

תרגיל 5:

14) בכל שאלה הקיפו במעגל את השם היוצא דופן במשקלו.

1) א. מַדָּד	ב. מַגֵּשׁ	ג. מַפָּל	ד. מַקָּשׁ
2) א. מַגְבֵּת	ב. רַכְבֵּת	ג. קַלְטֵת	ד. שַׁעֲלֵת
3) א. הַטְּלָה	ב. הַנְדָּסָה	ג. הַסָּקָה	ד. הַכְּשָׁה
4) ירד במיקוד			
5) א. סַכְסָכָן	ב. דְּבָרָן	ג. נֶגֶן	ד. בְּזִבְזֹן
6) א. זְמַרִיר (גיינגל)	ב. סַפִּין	ג. סַמְלִיל (לוגו)	ד. חֶלְקִיק
7) ירד במיקוד			
8) א. תְּפוּקָה	ב. תְּשׁוּרָה	ג. תְּשׁוּמָה	ד. תְּפוּסָה (מלאה)
9) א. פְּלֶפְלוֹת	ב. הַנְדָּסוֹת	ג. קַבְּלוֹת	ד. הַשְּׁלָכוֹת
10) א. נְסִיוֹן	ב. פְּתִירוֹן	ג. עֲלִיוֹן	ד. יִתְרוֹן
11) א. הַכְּרָה	ב. הוֹלְדָה	ג. הַקְּנָה	ד. הַנְדָּסָה
12) א. מְהַלֵּךְ	ב. מַנְנֵן	ג. מַרְעָה	ד. מוֹסֵד
13) א. סַרְטָט	ב. גַּמֵּד	ג. פְּרָנָס	ד. מַרְבֵּד

משקלים השייכים לגזרות מסוימות

חוקי המשקלים השייכים לגזרות מסוימות:

- 1) יש משקלים ש"אזהבים" גזרות מסוימות ונפוצים בעיקר בהן.
- 2) משקל ששייך לגזרה מסוימת יהיה מורכב מניקוד ומאותיות מוספיות כמו כל משקל, אבל גם מאות השורש שמאפיינת את הגזרה.
- 3) במקרים אלה המשקל יכול להיקרא בשני שמות.

בגזרת לי"ה:

המשקל	יכול להיקרא גם	דוגמאות
קָטַל	קטאי	בנאי, חזאי, גבאי
קָטְלוּת	קטות	תלות, זכות, ראות
תִּקְטָלֶת	תקטית	תגלית, תצפית, תכסית
קָטְלוֹן	קטון	רצון, חזון
קָטוּל	קטוי	ראוי, צפוי, פנוי
קָטוּל	קטוי	זיהוי, כינוי

בגזרת לי"א:

המשקל	יכול להיקרא גם	דוגמאות
קָטוּל	קטוי	מצוי, סמוי, נשוי
קָטוּל	קטוי	מילוי, ריפוי

בגזרת עו"י:

המשקל	יכול להיקרא גם	דוגמאות
תִּקְטָלָה	תקולה	תגובה, תנובה, תפוגה

תרגיל 6:

לפניכם קטע לא מנוקד.

מחר תתקיים השקה של מיזם חדש שעתיד לצאת לדרך בתחילת שנת הלימודים הקרובה. בעקבות פנייה של ארגון המורים לנדבנים תזכה מערכת החינוך בתרומה גדולה. עם הגעת הכסף יתאפשר שדרוגה של תשתית המחשבים במוסדות רבים במדינה. השיפור של מערכות המחשוב יאפשר הוראה שמותאמת יותר למאה ה-21.

מצאו בקטע:

1. שני שמות במשקל קטול בגזרת המרובעים.
2. שם במשקל קטול בגזרה אחרת.
3. שם בגזרת עוי"י במשקל תקולה.
4. שם בגזרת עוי"י במשקל מקילה.
5. שם בגזרת פ"נ במשקל הקטלה.
6. שם אחר במשקל הקטלה. ציינו את השם ואת גזרתו.
7. שם בגזרת לי"ה במשקל תקטית.
8. שם בגזרת לי"ה במשקל קטילה.
9. שני שמות בגזרת פי"ו במשקל מקטל.

שמות עצם בעלי בניין

מושגי בסיס:

שמות פעולה: השם שבו נקראת הפעולה. **הליכה, הגברה, התחדשות.**
צורת הבינוני: פועל בזמן הווה, שבהקשרים מסוימים עשוי לשמש שם עצם או שם תואר. **השומר יושב בתדרו.**

חוקי זיהוי בניין של שמות עצם:

- 1) באופן עקרוני שיטת שלושת העדים לזיהוי בניין עובדת גם כאן.
הסכמה – הסכים, מסכים, יסכים – הפעיל.
המעצבת – עיצב, מעצב, יעצב – פיעל.

- 2) בצורות הבינוני השיטה הרגילה עובדת באופן כמעט מוחלט. יש לזכור רק שצורות בדגם פֶּעוּל (סָגוּר, רָאוּי) ובדגם פֶּעַל (יָשָׁן, צָמָא) שייכות לבניין קל.
- 3) לעומת זאת בשמות הפעולה קיימים יוצאי דופן רבים. לכן מומלץ להכיר את משקלי שמות הפעולה לעומק, אחד אחד, ולזכור לאיזה בניין שייך כל משקל (בהמשך).

תרגיל 7:

לפניכם קטע לא מנוקד. זהו את צורות הבינוני שבו וקבעו את בניין:

לא ברור מדוע השופטים בישראל מאריכים כשהם כותבים את פסקי הדין שלהם.

הרי בניגוד לעורכי הדין שלפעמים גובים את שכרם על פי מספר המילים המופיעות בטקסט שהם כתבו, שכרם של נושאי המשרה השיפוטית הוא קבוע. השופטים אינם מחויבים להעלות כל טיעון אפשרי כדי לשכנע. בניגוד לעורכי הדין לשופטים אין מתחרים.

הסיבה העיקרית לכך היא שהשופטים נדרשים לנמק את פסקי הדין שיוצאים תחת ידיהם.

אך גם אם מוטב שפסקי הדין מנומקים, מדוע הנימוק לפעמים כל כך מייגע את מי שחפץ לקרוא את פסק הדין?

חוקרים ישראלים גילו שאחת הסיבות לכך היא שהשופטים סבורים שעורכי הדין מצפים לנימוק ארוך אשר מנתח כל טענה שהם מעלים ומסביר מדוע בית המשפט מקבל או דוחה אותה.

שמות הפעולה

חוקי זיהוי שמות הפעולה ובנייניהם

- 1) הסימן הכללי של שם פעולה הוא שניתן להוסיף לפניו את המילה "פעולת...", אולם האמת היא שמדובר בקבוצה ספציפית ומוגדרת של משקלים שיש להכיר.
- 2) פעמים רבות הסימן אינו עובד, וזאת משום ששמות פעולה רבים קיבלו במהלך השנים משמעויות נוספות. למשל: ישיבה, יישוב.
- 3) מלבד זאת יש מלים שמשמעותן פעולה, אך אינם שייכים לקבוצה המוגדרת של משקלי שמות פעולה.
- 4) לכן יש חשיבות רבה להכרה מעמיקה של משקלי שמות הפעולה. זהו נושא נפוץ מאוד בבגרות.
- 5) כמו שמות עצם אחרים, גם שמות הפעולה עשויים לקבל צורות שונות בגזרות השונות.

צורות נוספות	דוגמאות	משקל	בניין
פנייה, טיסה	שמירה, גניחה, שקיעה, זריחה	קְטִילָה	קל
חֲנִיָּה אָבְדָה, עָרְמָה, לָדָה	צעקה, יללה, נהמה שרפה, גנבה, גזלה	קָטְלָה קִטְלָה	
פְרוֹשׁ, בְּרוּר, בַּלְבּוּל	דיבור, סיפור, פיתוי, פיצוי	קָטוּל	פיעל
פרנסה, כלכלה	בקשה, קבלה, פרנסה, כלכלה	קָטְלָה	
הדחה, המרה, הודעה	השגחה, הפתעה, הצבעה	הִקְטִילָה	הפעיל
הִשָּׁג, הִצָּע	הסכם, הפסד	הִקְטִיל	
הענות, החלשות, הסתפות	הימנעות	הִקְטִילוּת	נפעל
התרחשות, התבוננות, השתדלות	התחמקות, התלבטות	הִתְקַטְטִילוּת	התפעל

שמות הפעולה – שינון

הדרך הטובה ביותר לשלוט בשמות הפעולה היא כמובן... לתרגל.

תרגיל 8:

לפניכם קטע ובו שמות עצם מודגשים הנוטים במשקלי שמות הפעולה. קבעו את השורש ואת הבניין של כל אחד מהם:

יצאתי לחנות כדי לבחור רהיטים לבית. **הגיוון** הרב בכסאות, שולחנות וארונות בחנות גרם לי ל**בלבול**, ועל כן בסופו של דבר לא ביצעתי שום **רכישה**. לאחר ה**תייעצות** ארוכה עם בעלי, קיבלנו ה**חלטה** על מסגרת תקציב לריהוט. במילים אחרות, החלטנו להשקיע ב**ריהוט** הבית סכום כסף מוגדר וקבוע מראש שאותו לא נעבור בשום פנים ואופן. אילולא היינו מקבלים החלטה מוקדמת זו, נראה שהיינו מתפתים לה**וצאה** מוגזמת שאינה בטווח היכולת שלנו, והיינו בסכנה של **שקיעה** בחובות. ה**געה** למינוס בבנק קלה משחושבים.

תרגיל 9:

לפניכם קטע ובו שמות עצם רבים הנוטים במשקלי שמות הפעולה.
סמנו אותם וקבעו את השורש ואת הבניין של כל אחד מהם:

עם קבלת הידיעה על פריצת מערך האבטחה של מערכת המחשוב של החברה, החלו צוותי פיתוח ותכנות בשיקום מערך הגנה זה בשל ההכרח לשקמו מהר. בנייתו של המערך מחדש עלולה הייתה להימשך זמן רב, אך בשל הירתמותם של אנשי החברה והתגייסותם נראה שסיום העבודה קרוב, וזה הישג משמעותי. האירוע הוא הזדמנות לשינוי הנהלים בחברה. ההנחיות החדשות מורות על הסרת יישומונים (אפליקציות) שלא אושרו לשימוש ועל איסור פתיחת הודעות דואר אלקטרוני שהגיעו ממקור לא מזוהה.

תרגיל 10:

6) מי מהשמות האלה במשקל מְקַטֵּל?

1. מוֹרָה
2. מוֹקֵד
3. מוֹכֵר

7) מי מהשמות האלה במשקל מְקַטֵּל?

4. מוֹקֵשׁ
5. מְעוֹרֵר
6. מוֹנֵה

8) הקיפו במעגל את השמות שבנויים במשקל של שם פעולה של בניין הפעיל:

צוֹאָה	הַפְּקָר	הַסְּתוּוֹת
אַבְטָחָה	הוֹלְכָה	הַשְּׁעָרָה

9) הקיפו במעגל את השמות שבנויים במשקל של שם פעולה של בניין פִּיעַל:

כְּבוֹשׁ	נְגִינָה	אֲכַזְבָּה	וְכוּחַ
כְּוִנָה	גְרוּי	רְקוּד	הַזְדַּכּוֹת

זיהוי חלק הדיבור של צורת הבינוני

מושגי בסיס:

חלק הדיבור: סוג המילה – שם עצם, שם תואר או פועל.
צורת הבינוני: פועל בזמן הווה שבהקשרים מסוימים עשוי לשמש כשם עצם או כשם תואר.

חוקי צורת הבינוני:

- (1) הזיהוי באיזה תפקיד משמשת כל צורת בינוני נעשה לפי הכללים הבאים:
1. אם ניתן לשנות למילה את הזמן, היא פועל.
 2. אם לא ניתן לשנות למילה את הזמן אך המילה משתנה בעקבות שיוניי מין ומספר במילה שלפניה, היא שם תואר.
 3. אם לא ניתן לשנות את הזמן והמילה אינה מושפעת כלל מסביבתה, היא שם עצם.
- החתול שלי **טוֹרֵף** עכשיו **נחש** = **טרף אתמול** = **פועל**.
הדיונאה היא צמח טוֹרֵף = **צמחים טורפים** = **שם תואר**.
הטוֹרֵף ארב לטרפו בין השיחים = **שם עצם**

תרגיל 11:

ציינו לגבי המילים המודגשות אם הן פועל, תואר או שם עצם.

יוסי **שוכב** במארב בדממה. _____

יוסי **יודע** שאסור לו לדבר בקול. _____

לפתע, הוא **מזהה** תנועה חשודה בשיחים מלפניו. _____

הוא **לוחש** לגולדמן בשיניים חשוקות : _____

"הנה, הם **באים** _____".

גולדמן מזדקף, רוכן קדימה, ומתבונן היטב היטב במשקפת **המגדילה** שלו. _____

"לא" הוא לוחש "אני רואה זנב **מורס**. זה חתול תועה, כנראה". _____

המפקד מעביר סימן בחוליה: הס. _____

יש שתיקה **מהדהדת**. _____

יוסי מהרהר: מה אנחנו בעצם עושים כאן, שמונה **לוחמים** צעירים? _____

הרי זה **מטורף** לחלוטין. _____

מה אנחנו עושים כאן, באיזה חור **תקוע** על גבול לבנון? _____

כן, בתחילת הלילה הייתה התראה **מפחידה**. _____

אמרו **שמחבלים** מן החזבאללה עומדים לפלוש הלילה. הקפיצו אותם. _____

אבל, הוא **מהרהר**, כל כך שקט פה. אף נפש חיה אין פה, אפילו לא אחת. _____

מחשבותיו של יוסי **נודדות**. _____

בעוד חודש הוא מסיים את השירות, וחוזר הביתה. _____

לאוכל **המענג** של אימא. למיטה החמה. לחדר הנחמד שלו. לחיים שלו. _____

קול נפץ **מחריד** את השקט. יריות בוקעות את הדממה. _____

"לירות" צועק המפקד, ועכשיו כולם גם **יודעים** לאיזה כיוון. _____

שני **נושאי** נשק נמלטים מאיזור הפיצוץ. _____

יוסי יורה בכל כוחו. אתו יורים חבריו. המפקד קורא "חדל, חדל! **הפולשים** חוסלו!" _____

אין אבדות. אין פגיעות. כולם **רועדים**. כולם בריאים ושלמים. _____

חודש אחרי כן יוסי **מגיע** הביתה, ללא מדים. אבל אין הוא אותו יוסי. _____

תרגיל 12:

לפניכם צורות בינוני. חברו משפטים שבהם צורת הבינוני הנתונה תשמש בתפקידים שמצוינים בשאלה.

דוגמה: עולים -

1. שם עצם: העולים החדשים נחתו בנמל התעופה.

2. פועל: אנחנו עולים במדרגות.

א. מומחה-

1. שם עצם: _____

2. תואר: _____

ב. מנקה-

1. שם עצם: _____

2. פועל: _____

3. תואר: _____

ג. מפתחים -

1. שם עצם: _____

2. פועל: _____

3. תואר: _____

ד. מנותק -

1. פועל: _____

2. תואר: _____

3. שם עצם: _____

ה. מדריכים -

1. שם עצם: _____

2. פועל: _____

3. תואר: _____

שם העצם – משמעויות המשקלים והצורנים הסופיים:

משמעויות המשקלים והצורנים הסופיים

- 1) למשקלים ולצורנים הסופיים יש משמעויות. זה אינו מדע מדויק, אבל אנחנו משתמשים בכך לא מעט על מנת ליצור מילים חדשות.
- 2) בנספחים תוכלו למצוא טבלה מקיפה של משקלים וצורניים סופיים שונים ומשמעויותיהם.
- 3) כאן נדון במשמעויות העיקריות והנפוצות ביותר.
- 4) בכל מקרה זכרו שתמיד ניתן להפעיל את השכל הישר.
- 5) לצורן סופי או למשקל יכולות להיות מספר משמעויות, כך שבכל מקרה אין תחליף לשכל הישר.

9 המשמעויות העיקריות

- 1) **בעל מקצוע**
משקלים:
קָטַל - זגג, ציר, דיג.
קָטְלוּ - סדרן, בדרן.
צורנים סופיים:
ן - צוללן, משפטן.
אי - חקלאי, דבוראי, עיתונאי.
ך - סנדלר.
- 2) **תואר**
צורן סופי י הופך כל מילה לתואר: מוסרי, חלבי, מקורי, משפטי, מעשי.
לצורן זה כמה וריאציות:
ני - רוחני, בוגדני.
וני - עירוני, צמחוני.
- 3) **מקום**
משקלים:
מְקַטֵּל - מקלט, מגרש, מחלף, מבנה.
מְקַטְּלָה - מדרכה, מכלאה.
צורן סופי:
יה - נגריה, סנדלריה, פלאפליה, פיצריה.

4 כלי:

משקלים:

מקטל – מברג, מסמר, מעדר, מגהץ.

מקטלה – מברגה, מקדחה.

5 עצם מופשט

משקלים:

קטלון - פתרון, דמיון.

צורן סופי:

ות – טפשות, מקצועיות, גאונות.

6 בעל תכונה:

משקלים:

קטיל - רגיש, שביר, זהיר.

קטלן – שקרן, סגפן.

צורן סופי:

ן – משקיען, מצליחן, בוגדן.

7 שם פעולה

משקלים בולטים:

קטילה (בניין קל) - פריצה, סגירה, פריחה.

קטול (בניין פיעל) - שימוש, לימוד, חיסול.

הקטלה (בניין הפעיל) - השקעה, הפרעה, הנהגה.

התקטלות (בניין התפעל) - התחמקות, התנהגות.

8 הקטנה

משקלים:

קטלטל – קטנטן, כלבלב.

צורנים סופיים בולטים:

ון - גשרון, ילדון, ספרון.

ית - כפית, מפית, ארונית.

9 אוסף פריטים

משקלים בולטים:

תקטלת - תזמרת, תלבשת, תחמשת.

קטלג – צנרת, שיטת.
צורנים סופיים בולטים :
-קה - עשבייה, צמחייה.
ון - חידון, מילון, ניבון.

משמעויות נוספות:

דוגמאות	צורן סופי	משקל	
כחל, כתם, ירק, צהב		קָטַל	צבעים
גופיה, שכמיה, חזייה	-יָה		חלקי לבוש
עברית, צרפתית, ערבית, רוסית	-יֵת		שפות
מכונית, משאית, קלנועית, מונית	-יֵת		כלי תחבורה
פחמן, חנקן, זרחן, חמצן	-אֵן		יסודות כימיים
עיתון, שבועון, ירחון, שנתון	-וֹן		כתבי עת
קציר, בציר, מסיק, קטיף		קָטַל	פעולות חקלאיות
חרצית, כלנית, סתונית, חלמונית	יֵת		צמחים
עקרונית, מדעית, טכנית	יֵת		אופן
צהבת, חצבת, שעלת		קָטַלְת	מחלות

תרגיל 1:

ציינו את השורש, את המשקל ואת המשמעות של השמות שבטבלה:

משמעות	משקל	שורש	
			כחל
			קבֵּל
			מגִּרְפָּה
			מקלָטִים
			עֵלֵג
			שפעת
			אֵלִימָה
			צָבַע
			שָׁבִיר
			נְדִיב
			חִישׁוֹן
			רִקְדוֹן
			הפְּרָדוֹת
			קפִּיץ
			תִּזְמֶרֶת
			מִרְפָּאָה
			רִכְבָּת
			מְתַלְמָדִים
			רִכִּיבָה
			צִרְבַּת

תרגיל 2:

ציינו את השורש, את המשקל ואת המשמעות של השמות שבטבלה:

משמעות	משקל	שורש	
			שְׁמֵנוֹן
			מוֹשְׁבָה
			בְּצִיר
			מִטָּע
			מִסְכָּה
			מְחוּגָה
			סִכְסֻכְנִית
			הָאָרֶה
			לִיָּצוֹן
			רְפוּיָה
			הַסּוּאָה
			לוֹיָנִים
			מִגֵּב
			קִנְאִי
			גִּלְאִי
			קִרְיָנִית
			שִׁפְשֻׁפֵּת

תרגיל 3:

בכל אחד מהשמות שלפניכם ציינו מה הצורך הסופי ומה משמעותו:

- אנושי
- ישות
- סנדלר
- פותחן
- צוללן
- מימן
- מונית
- הנדסאי
- ירחון
- צמחוני
- משיבון
- סולמית
- חוצפן
- ידית
- אימונית (טרנינג)
- שמשייה
- תקנון
- עוגייה
- צורפות
- שכמייה
- עירייה
- איטלקית
- ראשון
- משפחתון
- עשבייה

תרגיל 4:

- בכל שורה מספר שמות.
- ציינו את השם היוצא דופן מבחינת המשמעות.
 - ציינו את המשמעות של השם שהקפתם במעגל.
 - ציינו את המשמעות המשותפת לשאר השמות.
 - כתבו שם נוסף שנושא אותה משמעות כמו שציינתם בסעיף ב.
 - ציינו את דרך תצורתו של השם שכתבתם בסעיף ד.

לדוגמה:

אדמת שעלת רכבת

- השם היוצא דופן: רכבת
- המשמעות: אוסף.
- המשמעות של שאר השמות: מחלה.
- שם נוסף: צמחייה.
- דרך התצורה: בסיס+צורן סופי.

(1) שירון, תקליטייה, שעון

- השם היוצא דופן:
- המשמעות:
- המשמעות של שאר השמות:
- שם נוסף:
- דרך התצורה:

(2) מעון, משוט, מערוד

- השם היוצא דופן:
- המשמעות:
- המשמעות של שאר השמות:
- שם נוסף:
- דרך התצורה:

3) מפית, משאית, חללית.

1. השם היוצא דופן :
2. המשמעות :
3. המשמעות של שאר השמות :
4. שם נוסף :
5. דרך התצורה :

4) כמות, יתרון, עלון

1. השם היוצא דופן :
2. המשמעות :
3. המשמעות של שאר השמות :
4. שם נוסף :
5. דרך התצורה :

5) יומן, קנן, דוקרן.

1. השם היוצא דופן :
2. המשמעות :
3. המשמעות של שאר השמות :
4. שם נוסף :
5. דרך התצורה :

6) גלאי, קנאי, הרפתקן

1. השם היוצא דופן :
2. המשמעות :
3. המשמעות של שאר השמות :
4. שם נוסף :
5. דרך התצורה :

7) חצאית, כתפייה, ספרייה.

1. השם היוצא דופן :
2. המשמעות :
3. המשמעות של שאר השמות :
4. שם נוסף :
5. דרך התצורה :

8) כספית, רפתן, חמצן

1. השם היוצא דופן :
2. המשמעות :
3. המשמעות של שאר השמות :
4. שם נוסף :
5. דרך התצורה :

9) שטותי, אישי, מצביא

1. השם היוצא דופן :
2. המשמעות :
3. המשמעות של שאר השמות :
4. שם נוסף :
5. דרך התצורה :

10) נגן, קר, כספר

1. השם היוצא דופן :
2. המשמעות :
3. המשמעות של שאר השמות :
4. שם נוסף :
5. דרך התצורה :

צורן גזירה וצורן נטייה

מושגי בסיס:

צורן: אות או מספר אותיות שאינן מילה עצמאית, אך עשויות להצטרף למילה קיימת ולהשפיע על המשמעות שלה. כאשר מוזכר המונח "צורן" בגרות, הכוונה היא בדרך כלל ל"צורן סופי".

צורן סופי: סיומת, אות או מספר אותיות המצטרפות למילה בסופה. **ילד+ון = ילדון**.

צורן גזירה: צורן סופי שיוצר מילה בעלת משמעות חדשה (ערך מילוני נפרד). **מעדן – מעדנייה**.

צורן נטייה: צורן סופי שאינו משנה את משמעות המילה, אלא מצטרף למילה רק מכוח חוקי הדקדוק. **ילד – ילדים**.

חוקי צורן הגזירה וצורן הנטייה:

- 1) כל הצורנים שהוזכרו עד כה כצורנים בעלי משמעות, הם צורני גזירה. **חשמלאי**.
- 2) צורני הנטייה הבולטים הם:
 1. רבים (**ילד – ילדים, ילדות**)
 2. מין (**מנהיג – מנהיגה, צייר – ציירת**)
 3. שייכות (**ספר – ספרי, ספרו, ספרנו, ספרך...**)
 4. סמיכות (**מלך – מלכי-, מלכת-, מלכות-**)
- 3) כל צורן שאינו צורן נטייה הוא צורן גזירה.
- 4) על מנת לזהות צורן נטייה שאלו את עצמכם תמיד 3 שאלות:
 1. האם המילה היא ברבים?
 2. האם למילה יש בן זוג זכר? (**למשל גדול – גדולה**)
 3. האם ניתן לחלק את המילה לשניים באמצעות מילה ממשפחת "שלי"? (**למשל: כלבי – הכלב שלי**)
- 5) שימו לב במיוחד לסיומת י.

סיומת זו יכולה להיות צורן גזירה במשמעות תואר (**רעיון מקורי, קושי משפטי**) אך יכולה להיות גם צורן נטייה במשמעות שייכות (**הילד שלי – ילדי**).
- 6) לעתים מצטרפים למילה גם צורן גזירה וגם צורן נטייה. הסדר הוא תמיד: קודם כל צורן גזירה ואחריו צורן נטייה. **חבר צרפתי – חברה צרפתייה**.

תרגיל 6:

ציינו את סוג הצורן בכל אחת מהמילים המודגשות שלפניכם:

(1) טייסת יהודייה אני מפקד טייסת

(2) יומן היה קשה יומן אירועים

(3) האירוע הכיתתי כיתתי מקסימה

(4) הכוס שבירה שבירה של כוס

(5) הוא לא עמד בזה נפשית מעמסה נפשית

(6) סודי שמור עמי חומר סודי

(7) זו פגיעה קשה היא פגיעה

(8) הכרטיסן נחמד כרטיסן אבד

(9) שייטת ג'ינג'יית שייטת 13

(10) שיטתי עובדת מחקר שיטתי

פירוט היווצרות המילה

חוקי פירוט דרך היווצרות המילה:

- 1) כאשר אתם מתבקשים לפרט כיצד נוצרה מילה מסוימת, עליכם לציין את דרך התצורה אבל גם לפרט כיצד היא מיושמת במילה זו.
שקית : בסיס : שק + צורן סופי : ית.
מגהץ : שורש ג-ה-צ + משקל מְקַטֵּל.
- 2) ייתכן שהמילה הנתונה נוצרה בתהליך בן כמה שלבים. במקרה כזה עליכם לפרט את כל השלבים.
מסעדן : שורש : ס-ע-ד + משקל : מקטלה
בסיס : מסעדה + צורן סופי : ן במשמעות בעל מקצוע.
- 3) אם יש במילה הנתונה צורן נטייה, יש לציין גם אותו.
מסעדנים :
שורש : ס-ע-ד + משקל : מקטלה = מסעדה.
בסיס : מסעדה + צורן סופי : ן במשמעות בעל מקצוע = מסעדן.
מסעדן + צורן נטייה רבים : ים = מסעדנים.
- 4) תמיד עדיף להתחיל לפתור את המילה מהסוף. לזהות קודם כל אם אפשר להסיר את האותיות האחרונות ביותר במילה, ומהו תפקידן, ורק אז לעבור לאותיות שלפניהן.
- 5) הסדר בעברית הוא תמיד :
 א. משקל
 2. צורן/י גזירה (אם יש)
 3. צורן/י נטייה (אם יש).

תרגיל 8:

פרטו את דרך התצורה של כל אחת מהמילים שלפניכם:

- (1) חקינית –
- (2) **ירד במיקוד**
- (3) תורני–
- (4) חריצות–
- (5) **ירד במיקוד**
- (6) **ירד במיקוד**
- (7) כמותית–
- (8) ימאים –
- (9) מסוקו–
- (10) זכאי–
- (11) קטנטנות–
- (12) מילונאיות–
- (13) ניצחונו –
- (14) נשיאתו (של הארגון) –
- (15) זמרת–
- (16) מכחולי–
- (17) סבלנותה–
- (18) מכוניתם–
- (19) אנושי–
- (20) הקמתה –

יצירת מילים לפי הנחיות

יצירת פעלים לפי הנחיות - גוף וזמן

חוקי יצירת מילים לפי הנחיות:

- 1) מומלץ להחליף את המונחים הדקדוקיים שבמשימה במילים פשוטות.
מדבר = אני.
- 2) שאלות מסוג זה מנוסחות לעתים קרובות כשאלות אמריקניות. יש לשים לב גם להבדלים דקים בניקוד. **חֹזֵק ≠ חֹזֵק.**
- 3) כאשר יש שתי אפשרויות שנשמעות בדיוק אותו הדבר, בדקו אם מופיע דגש באחת מהן. התשובה הנכונה היא זו שדומה למילה המקורית גם מבחינת הדגש. **שִׁמְחָתִי = שִׁמַּח ≠ שִׁמַּח.**

צורת הציווי

מושגי בסיס:

צורת הציווי: פנייה לאדם אחר בבקשה או בדרישה שיעשה משהו. **דרוך, השלם, צא.**

חוקי צורת הציווי

- 1) הציווי מזכיר קצת את זמן עתיד (שניהם עדיין לא התרחשו) אבל הם לעולם אינם זהים.
- 2) זמן עתיד מתאים רק לתיאור עובדות שיתרחשו בעתיד. **השמש תזרח מחר.**
צורת הציווי מתאימה רק לציפיות ממישהו אחר. **אבא, קח אותי לחרמון!**
- 3) יש בין השתיים גם הבדל בצורה:
 1. צורת הציווי היא קצרה יותר מן העתיד. **עתיד: תצא. ציווי – צא.**
 2. לעיתים שתי הצורות הן באותו האורך, אך האות הראשונה שבציווי תהיה ה' במקום ת'.
עתיד – תשלימי. ציווי: השלימי.
- 4) צורת הציווי מזכירה גם את שם הפועל לאחר הסרת הלי' בהתחלה.
צורת הציווי היא מעין הכלאה בין שם פועל לצורת העתיד: האות הראשונה בציווי – כמו שם הפועל והשאר – כמו העתיד.
שם פועל: להסתכל. עתיד: תסתכלי. ציווי: הסתכלי.
- 5) ייתכנו שינויים קטנים נוספים בין צורת העתיד לצורת הציווי.
עתיד: תפליג. ציווי: הפלג.

תרגיל 1:

כתבו מילים על פי ההנחיות.

- 1) כתבו את שם הפועל של המילה **מוֹדָדָת**: _____
- 1) כתבו את המילה לְרִדָת בצורת ציווי נוכחים: _____
- 2) כתבו את שם הפועל של המילה **מִתְנַהֲגוֹת**: _____
- 3) כתבו את צורת העתיד של המילה **רָצִיתִי**: _____
- 4) כתבו את צורת הבינוני של המילה **עֲזַבְתָּן**: _____
- 5) כתבו את שם הפועל של המילה **הוֹלְכִים**: _____
- 6) כתבו את המילה **הוֹדִיעַ** בצורת ציווי נוכחת: _____
- 7) כתבו את המילה **הִשְׁתַּבֵּשׁ** בצורת בינוני נסתרות: _____
- 8) כתבו את שם הפועל של המילה **זָכִיתִי**: _____
- 9) כתבו את המילה לְהִזְדַּרֵּז בצורת עבר נוכחות: _____
- 10) כתבו את המילה **שָׁגַר (שיגר)** בצורת עתיד מדברים: _____
- 11) כתבו את המילה **מְשַׁפֵּר (משופר)** בצורת עתיד נסתרת: _____

יצירת פעלים לפי הנחיות – שורש ובניין

תהליך יצירת פועל משורש ומבניין נתונים:

- 1) כאשר אנו נדרשים ליצור מילה משורש ומבניין נתונים, עלינו להציב את אותיות השורש במקום האותיות פ-ע-ל שבשם הבניין.
שורש ק-פ-צ בבניין הפעיל = הקפיץ.
- התוצאה תהיה פעלים בזמן עבר ובגוף נסתר.
- 2) אם נרצה לשנות גם את הגוף ואת הזמן, נעשה זאת לאחר שיצרנו מילה כלשהי בבניין המתאים.
הקפיד – זמן עתיד גוף מדבר – אני מחר – אקפיד.
- 3) עיצורים גרוניים בשורש (ה', א', ח', ע' וגם ר') עשויים לגרום לכל מיני שינויים בניקוד, אך לא בכתב. אין מה להתרגש מכך.
- 4) בבניין התפעל, כאשר פ' הפועל היא עיצור היוצא מן השיניים (ז, ס, צ, ש, ש) התי' של הבניין תתחלף במקום עם פ' הפועל: ***הִתְסַכֵּל – הִסְתַּכַּל.**
- 5) בנוסף, בבניין התפעל כאשר פ' הפועל היא צ', התי' תהפוך לט': ***הִתְצַבֵּר – הִצְטַבֵּר.**
- 6) בדומה לכך, בבניין התפעל כאשר פ' הפועל היא ז', התי' תהפוך לדי': ***הִתְדַמֵּן – הִדְדַמֵּן.**

תרגיל 2:

כתבו מילים על פי השורש והבניין הנתונים. את המילים כתבו תמיד את שם הפועל:

שם הפועל	עבר נסתר	בניין	שורש	
		קל (פעל)	ע-מ-ד	.1
		הפעיל	ד-ג-ש	.2
		נפעל	פ-ת-ח	.3
		התפעל	פ-ת-ח	.4
		פיעל	ש-מ-ש	.5
		התפעל	ש-ד-ל	.6
		קל (פעל)	ש-מ-ע	.7
		התפעל	צ-ר-ד	.8
		פיעל	ר-ג-ש	.9
		הופעל	ר-ג-ש	.10
		התפעל	ס-ג-ר	.11
		התפעל	ז-ח-ל	.12
		נפעל	ס-ג-ר	.13
		הפעיל	פ-ת-ע	.14
		פועל	ח-ז-ר	.15
		התפעל	ש-מ-ש	.16
		התפעל	ז-נ-ב	.17
		פיעל	ז-נ-ב	.18
		פועל	ג-ר-ש	.19
		הופעל	ר-ש-ע	.20

יצירת שמות עצם לפי הנחיות – שורש ומשקל

תהליך יצירת שם עצם משורש וממשקל נתונים:

- (1) כאשר אנו נדרשים ליצור מילה משורש ומבניין נתונים, עלינו להציב את אותיות השורש במקום האותיות פ-ע-ל שבשם המשקל:
שורש ק-פ-צ במשקל מקטלה = מקפצה.
- (2) גם כאן, עיצורים גרוניים בשורש (ה', א', ח', ע' וגם ר') עשויים לגרום לכל מיני שינויים בניקוד, אך לא בכתיב. אין מה להתרגש מכך.
- (3) בשם הפעולה של בניין התפעל – משקל התקטלות – חלים כל חוקי השיכול וההידמות של בניין התפעל:
- (4) כאשר פ' הפועל היא עיצור היוצא מן השיניים (ז, ס, צ, ש, ש) התי' של הבניין תתחלף במקום עם פ' הפועל: *התְסַפְלוּת – הִסְתַּפְלוּת.
- (5) בנוסף, כאשר פ' הפועל היא צ', התי' תהפוך לט': *התְצַבְרוּת – הִצְתַּבְרוּת – הִצְטַבְרוּת.
- (6) בדומה לכך, כאשר פ' הפועל היא ז', התי' תהפוך לד': *התְזַמְנוּת – הִזְתַּמְנוּת – הִזְדַּמְנוּת.

תרגיל 3

שם העצם	משקל	שורש	
	מְקַטֵּל	פ-ר-ק	.1
	תִּקְטָלְתָּ (תקטולת)	ש-ל-ב	.2
	מְקַטֵּל	פ-ת-ח	.3
	הִתְקַטְּלוּ	פ-ת-ח	.4
	הִקְטִילָהּ	ח-ל-מ	.5
	קִטּוּל (קיטול)	ש-ד-ל	.6
	הִתְקַטְּלוּ	ש-פ-כ	.7
	הִתְקַטְּלוּ	ס-כ-נ	.8
	קִטּוּל (קיטול)	ר-ג-ש	.9
	מְקַטְּלָהּ	פ-ל-ג	.10
	מְקַטְּלָתָּ	ס-ג-ר	.11
	קִטֵּל	ס-פ-ר	.12
	קִטְּלוּ	נ-ד-ב	.13
	הִתְקַטְּלוּ	צ-נ-ע	.14
	קִטּוּל (קיטול)	נ-מ-ק	.15
	הִתְקַטְּלוּ	ש-ת-פ	.16
	קִטּוּל (קיטול)	ב-ק-ש	.17
	הִתְקַטְּלוּ	ז-ע-פ	.18
	הִתְקַטְּלוּ	צ-ר-פ	.19
	קָטִילָהּ	ה-ל-כ	.20

תהליך יצירת מילים משורש ובניין נתונים – בגזרות:

- (1) בגזרות השונות לעתים יהיה צורך "לשחק" קצת עם המילה (למשל לשנות את הניקוד, להחליף אותיות או להסיר אותיות) על מנת להגיע למשהו מוכר.
- (2) בגזרת המרובעים יש להוסיף אות נוספת לשורש. מקומה של האות הנוספת הוא באמצע השורש, כלומר: יש להמיר את ע' הפועל לשתי אותיות. **פ-ר-ס-מ - פועל = פורסם**.
- (3) בגזרת ל"א צורת בינוני פעול תיכתב עם י' בחמשת שורשי קס"ם ח"ן: **קרוי, סמוי, מצוי, חבוי, נשוי**. כמו כן, שם הפעולה של בניין פיעל - משקל קטול – ייכתב תמיד עם י': **מילוי, ריפוי**.
- (4) בגזרת ל"ייה ה' שבסוף עשויה להתחלף באות י' במקרים רבים: **בניתי, בנוי, בינוי, בנין ועוד**. כמו כן, בצורת עבר נסתרת ה' מתחלפת בת': **בנתה**. בשם הפעולה של בניין הפעיל – הקטלה -הה' מתחלפת בא' לפעמים: **הרשאה, הרצאה**. לעתים קרובות ה' נשמטת כליל – בעיקר לפני ו': **בנו, רצון, זכות**.
- (5) בשתי הגזרות ל"א ולי"ייה עשויה להופיע הסיומת אי במקום אות השורש האחרונה: **ק-נ-א – קנאי. ש-נ-י-ה – שנאי**.
- (6) בגזרת פ"יני עשויה להיעלם – במקומה יבוא דגש באות שאחריה: **נ-פ-ל - הפיל**.
- (7) בגזרת פ"יו ה' עשויה להתחלף בו': **י-ו-ד-ע – ידע / הודיע**. בבניין קל לעתים ה' תישמט כליל: **לדעת, דע!, דעה**.
- (8) בגזרת עו"י ה-ו'י נשמטת בבנייני פעל (למעט בציווי, שם פועל ושם הפעולה), הפעיל והופעל. מאידך, בבנייני פיעל, פועל והתפעל האות האחרונה של השורש מוכפלת: **כ-ו-נ הפעיל: הכין. כ-ו-נ התפעל: התכוון**. במשקלים השונים לעתים נראה י', לעיתים נראה ו', ולפעמים לא זה ולא זה: **מריצה, מרוץ, הרצה**.

תרגיל 4

שם הפועל	עבר נסתר	בניין	שורש	
		התפעל	י-ו-ב-ש	.1
		הפעיל	ג-ל-י/ה	.2
		התפעל	מ-צ-א	.3
		הפעיל	ע-ו-ד	.4
		התפעל	צ-ל-מ	.5
		פועל	ק-ל-ק-ל	.6
		התפעל	ח-ז-י/ה	.7
		הפעיל	י-ו-ת-ר	.8
		נפעל	נ-צ-ל	.9
		פיעל (2 תשובות אפשריות)	ש-י-ר	.10
		הופעל	י-ו-ז-ל	.11
		התפעל	צ-ו-ת	.12
		התפעל	ר-ו-ש	.13
		פעל (קל)	מ-ו-ט	.14
		פיעל	מ-ו-ט	.15
		פועל	מ-ו-ט	.16
		הפעיל	נ-ג-ע	.17
		הופעל	נ-ת-ר	.18
		הפעיל	י-ו-צ-א	.19
		הפעיל	י-ו-ד-י/ה	.20

תרגיל 5

שם הפועל	צורת הבינוני (יחיד)	בניין	שורש	
		פועל	א-כ-ס-נ	.1
		הפעיל	פ-נ-י/ה	.2
		הופעל	ע-ל-י/ה	.3
		פועל	ע-ל-י/ה	.4
		פיעל	ש-ו-ט	.5
		הפעיל	י/ו-ר-י/ה	.6
		קל (פעל)	צ-ו-ד	.7
		נפעל	י/ו-ת-ר	.8
		נפעל	י/ו-ל-ד	.9
		קל (פעל)	ש-י-ר	.10
		התפעל	ל-ו-נ	.11
		התפעל (2 תשובות אפשריות)	ג-ו-ר	.12
		הפעיל (2 תשובות אפשריות)	נ-ג-ש	.13
		פעל (קל)	ת-מ-ה	.14
		נפעל	י/ו-ר-א	.15
		הופעל	נ-כ-ה	.16
		התפעל (2 תשובות אפשריות)	ע-ו-ר	.17
		פועל	צ-ו-ר	.18
		נפעל	כ-ו-נ	.19
*	*	פיעל	י/ו-ד-י/ה	.20

תרגיל 6:

כתבו פעלים על פי ההנחיות:

- 1) כתבו מילה משורש ב-ד-ל בבניין הפעיל, זמן עבר, גוף נסתר: _____
- 2) כתבו מילה משורש י-ו-ש-ב, בניין הפעיל, זמן עבר, גוף נסתרים: _____
- 3) כתבו מילה משורש ר-א-י/ה, בניין התפעל, שם פועל: _____
- 4) כתבו מילה משורש ב-נ-י/ה, בניין קל, צורת בינוני פעול: _____
- 5) כתבו מילה משורש י-ו-ר-ד, בניין הפעיל, זמן ציווי, גוף נוכח: _____
- 6) כתבו מילה משורש ע-ו-ר, בניין הפעיל, זמן עתיד, גוף מדבר: _____
- 7) כתבו מילה משורש נ-ב-ל, בניין קל, זמן עתיד, גוף נסתרת: _____
- 8) כתבו מילה משורש י-ו-ש-נ, בניין קל, זמן ציווי, גוף נוכח: _____
- 9) כתבו מילה משורש ש-ר-י/ה, בניין קל, בינוני פעול: _____
- 10) כתבו מילה משורש ש-נ-י/ה, בניין פיעל, שם פועל: _____
- 11) כתבו מילה משורש ד-י-ו-ג, בניין קל, זמן ציווי, גוף נוכחת: _____
- 12) כתבו מילה משורש נ-ת-ר, בניין הופעל, זמן בינוני, גוף נסתר: _____
- 13) כתבו מילה משורש ע-ו-ר, בניין התפעל, זמן ציווי, גוף נוכחת: _____
- 14) כתבו מילה משורש י-ו-ר-י/ה, בניין הפעיל, שם פועל: _____
- 15) כתבו מילה משורש נ-ג-ש, בניין נפעל, זמן עבר, נסתרים: _____
- 16) כתבו מילה משורש י-ו-ר-א, בניין נפעל, זמן בינוני, גוף נסתרים: _____
- 17) כתבו מילה משורש נ-ד-ר, בניין הופעל, זמן עתיד, גוף נוכחת: _____
- 18) כתבו מילה משורש נ-כ-ר, בניין נפעל, זמן הווה, גוף נסתרת: _____
- 19) כתבו מילה משורש נ-ו-ע, בניין קל, זמן ציווי, גוף נוכחים: _____
- 20) כתבו מילה משורש נ-ק-פ, בניין הפעיל, זמן ציווי, גוף נוכחת: _____

תרגיל 7

כתבו שמות עצם על פי ההנחיות.

שם עצם	משקל	שורש	
	מקטל	ק-ו-מ	.1
	תקטלת	צ-פ-נ/ה	.2
	הקטלה	ע-ל-י	.3
	תקטלה	ע-ו-ד	.4
	מקטל	י/ו-ר-ד	.5
	התקטלות	ר-ו/י-מ	.6
	קיטול	ד-ו-ר	.7
	קטילה	ש-י-ר	.8
	קִטְלָה	כ-ל-כ-ל	.9
	קטלון	ח-ר-י	.10
	קטילה	ש-ו-ב	.11
	הקטלה	ב-ו-א	.12
	הקטל	נ-ש-ג	.13
	תקטלה	י/ו-ד-ע	.14
	הקטלה	נ-כ-ר	.15
	התקטלות	מ-ו-ט	.16
	קִטְלָה	י/ו-ל-ד	.17
	מְקַטֵּל	נ-ג-ב	.18
	מקטל	ר-י/ו-מ	.19
	הקטלה	נ-צ-ל	.20

תרגיל 8

כתבו שמות עצם על פי ההנחיות.

שם עצם	משקל	שורש	
	הקטלה (2 מילים)	ש-ר-י	.1
	קיטול	ח-ק-י/ה	.2
	תקטלה	ג-ו-ב	.3
	מקטלה	ל-ו-נ	.4
	קָטַל	ב-ד-י	.5
	הקטלה	נ-כ-י/ה	.6
	קטלה	מ-ח-י	.7
	התקטלות	מ-ח-י	.8
	קיטול	ח-ט-א	.9
	מקטלה	ב-ו-כ	.10
	הקטלה	י/ו-ר-י/ה	.11
	תקטלת	ר-מ-י/ה	.12
	מקטול	נ-ס-ע	.13
	קָטַל	ח-ז-י	.14
	קטלון	י/ו-ג-י/ה	.15
	קטלות	ז-כ-י	.16
	מקטלה	ד-ו-נ	.17
	קָטַל (2 מילים)	נ-י/ו-ד	.18
	קיטול (2 מילים)	י/ו-ד-י/ה	.19
	הקטלה	י/ו-נ-י	.20

תרגיל 9:

בכל שאלה נתון משפט ובו פועל מנוקד, ונשאלת שאלה בנוגע לנטייתו של אותו פועל בזמן ובגוף שונים. הקיפו במעגל את התשובה הנכונה. שימו לב לניקודן של התשובות המוצעות. כמו כן שימו לב שהתשובה שבחרתם זהה בשורשה ובבניינה לפועל המקורי, וכך תוכלו לבדוק אם עניתם נכונה.

1) את נְכַנְסֶת לאירוע - מה צורת ציווי נוכחים של הפועל?

1. תְּכַנְסִי
2. כְּנַסִּי
3. הַכְּנִסִּי
4. הַכְּנִסְנָה

2) סַע לאט - מהי צורת שם הפועל?

5. לְהַסִּיעַ
6. לְנִסַּע
7. לִיסַע
8. נְסִיעָה

3) כְּפִינוּ עליך לעשות זאת - מהי צורת שם הפועל?

1. לְכַפֹּת
2. לְכַפֵּת
3. כְּפִיָּה
4. לְהַכְפִּית

4) אֲנַחְנוּ נוֹעְצִים בך לפני שנחליט - מהי צורת עתיד מדברים?

1. יִנְעֲצוּ
2. יִתְנַעְצוּ
3. נִתְנַעֵץ
4. נִנְעֵץ

5) אֹלֵי נְמַלֵּא לוטו? - מהי צורת עבר מדבר?

1. מְלִיתִי
2. מְלֵאתִי
3. מְלֵאתִי
4. נְמַלֵּאתִי

6) ירד במיקוד

7) האוהל מוקם ברגעים אלו - מהי צורת עתיד נסתר?

1. יִתְמַקֵּם
2. יִמָּקֵם
3. יִקָּם

4. יָקוּם

8) אסור להותיר פצועים בשטח - מהי צורת עבר נסתרת?

1. הַתִּירָה
2. נוֹתְרָה
3. הוֹתִירָה
4. הוֹתְרָה

9) אם לא נעשה דבר, תִּקְרָה תאונה - מהי צורת שם הפועל?

1. לְקָרוּת
2. לְקָרוּת
3. לְקָרָה
4. לְהִקְרוּת

10) ירד במיקוד

11) ירד במיקוד

12) הוא נֶאֱלַץ לעבור דירה - מהי צורת עתיד נוכחים?

1. יֶאֱלָצוּ
2. יֶאֱלָצוּ
3. תֶּאֱלָצוּ
4. תֶּאֱלָצוּ

13) מי יָעִיר אותי בבוקר? - מהי צורת ציווי נוכחות?

1. הַעִירוּ
2. תִּעִירוּ
3. הַעִירוּ
4. עוֹרְרֵנָה

14) אני מְעַמְד לראשות העיר - מהי צורת עתיד נוכחים?

1. תִּעְמְדוּ
2. תִּעְמְדוּ
3. יִעְמְדוּ
4. יִעְמְדוּ

15) הִתְאַמְנֵנוּ לכם תכנית מיוחדת - מהי צורת ציווי נוכחות?

1. הִתְאַמְּנוּ
2. תִּתְאַמְּנוּ
3. הִתְאַמְּנוּ
4. תִּתְאַמְּנוּ

יצירת פועל מאותו שורש בבניין אחר:

- (1) כדי למלא משימה מסוג זה יש לזהות קודם כל את השורש והבניין של המילה הנתונה.
 - (2) לאחר מכן יש לעבור על שבעת הבניינים ולחפש בניין אחר שבו אפשר להציב את השורש ולקבל פועל בעל משמעות.
 - (3) לעתים יהיה צורך "לשחק" קצת עם המילה (למשל לשנות את הניקוד או להסיר אותיות) על מנת להגיע למשהו מוכר.
 - (4) יש לקחת בחשבון שבגזרות מסוימות בניינים מסוימים מאבדים את אחת מאותיות השורש או מכפילים אותה.
- כ-י/ו-נ הפעיל: הכין. כ-י/ו-נ התפעל: התכונן.**

תרגיל 10:

- לפניכם פעלים בתוך משפטים.
- (1) נתחו את הפעלים לשורש ולבניין.
 - (2) כתבו פועל שהוא מאותו שורש של הפועל הנתון, אך בניינו שונה מהבניין של הפועל הנתון. כדי להקל עליכם תוכלו להיעזר בעצה הזו: אם הפועל סביל, אפשר בקלות ליצור ממנו פועל פעיל. אם הפועל פעיל, נסו ליצור ממנו פועל סביל.
 - (3) ציינו את הבניין של הפועל שכתבתם.
- הערה: ייתכנו מספר תשובות אפשריות בטור "פועל מאותו שורש אך בבניין אחר".

המשפט	שורש	בניין	פועל מאותו שורש אך בבניין אחר	בניינו
(1) כל האמצעים מְצוּ .				
(2) העניין ה תְּמַצֵּת לשתי שורות.				
(3) שמרו על הילדים שלא יֵאבְדוּ .				
(4) אם תְּתוֹדוּ , נקל עליכם.				

				5) עלייד לְהַקִּיף את הבניין.
				6) ירד במיקוד.
				7) אני מְבַרֵא לאט לאט.
				8) הנר כָּבוי.
				9) החשודים יַעֲמְדוּ לדין.
				10) השיר הוֹשֵׁר ביום הזיכרון.
				11) אל תתנַפְחִי!
				12) כְּוֹנוּ למטרות!
				13) המנהלות יִשְׁבוּ את המחלוקת.
				14) אני מִיַּעֲדָת אותך לתפקיד בכיר.
				15) נִתְרַתִּי משמחה.
				16) הנהגות מוֹנוֹת את הכסף.

תקינות במערכת הצורות:

הדרישות בפרק התקינות

למעשה במיקוד השנה הינכם נדרשים בעיקר להבחין בין משמעותן של מילים דומות ולדעת באיזו מילה מתאים להשתמש בכל הקשר.

פרק זה מבוסס בעיקר על הידע הכללי שלכם, הדרך העיקרית להתכונן אליו היא פשוט לצפות בסרטוני התרגול, שמכילים טעויות נפוצות.

תרגיל 1:

לפניכם משפטים. בחרו את הצורה הנכונה של המילים שלפניכם בכל משפט.

- 1) האם **מְחַאֵת** / **מְחִית** כפיים?
- 2) **מְחִינוּ** / **מְחַאֵנוּ** כנגד העוול בכל תוקף.
- 3) האם אתה **נוֹכַח** / **נוֹכָח** בכל ישיבות ההנהלה?
- 4) הפרופסור **נוֹכַח** / **נוֹכָח** לדעת שגם המדע עומד לפעמים נבוך מול הטבע.
- 5) **פְּנִסִי** / **הַפְּנִסִי** לאתר האינטרנט של החברה.
- 6) **פְּנִסוֹ** / **הַפְּנִסוֹ** את כל התלמידים לאודיטוריום עכשיו, יש הודעה חשובה.
- 7) הוא גדל בסביבה **נְחֻשְׁלַת** / **נְכֻשְׁלַת**.
- 8) בדרך כלל אינני **נְחֻשְׁלַת** / **נְכֻשְׁלַת** במבחנים.
- 9) כל **רְשׁוֹת** / **רְשׁוֹת** מקומית יכולה לנהוג בדרך אחרת.
- 10) אין לכם **רְשׁוֹת** / **רְשׁוֹת** להיכנס לכאן.

גזרת לי"ה בצורת זכר יחיד

- 1) פעלים בגזרת לי"ה בצורת זכר יחיד עשויים להסתיים בקמץ (ה) או בסגול (ה), ושתי הצורות יכולות להיות תקינות – זה תלוי בהקשר.
- 2) בזמן הווה, הסיומת הנכונה היא בסגול (ה): **בימים אלו נבנה המרכז החדש שלנו.**
- 3) בזמן עבר, הסיומת הנכונה היא בקמץ (ה): **המבנה נבנה בתקופת בית שני.**
- 4) גם פעולה שקורה תדיר נחשבת הווה: **מידי יום נבנה בעיר בית נוסף.**

תרגיל 2:

- לפניכם משפטים. בחרו את הצורה הנכונה של המילים שלפניכם בכל משפט.
- 1) סוף סוף **הַתְּפִנָּה/הַתְּפִנָּה** המנהל לעסוק בבקשתי.
 - 2) בכל יום **נִקְנָה/נִקְנָה** בסוכנות "עזריה" רכב אחד.
 - 3) עד שהגעתי, השייק **נִשְׁתָּה/נִשְׁתָּה** בשקיקה על ידי חבריי, ולי לא נשאר כלום.
 - 4) להפתעתי, הפקיד **נִעְנָה/נִעְנָה** לבקשתי וטיפל בה בלי להשתהות כלל.
 - 5) מה **שִׁנְעָשָׂה/שִׁנְעָשָׂה** כאן כעת הוא מסוכן מאוד, ואני דורשת להפסיק זאת מיד.
 - 6) איני **נִמְנָה/נִמְנָה** על אלה המשוחחים על פוליטיקה עם חבריהם.
 - 7) הבלנדר **נִקְנָה/נִקְנָה** באמזון ארה"ב, וכשחיברתי אותו לשקע הישראלי הוא נשרף מיד.
 - 8) קרצפתי שעות אבל הלכלוך העקשן לא **הִתְנַקָּה/הִתְנַקָּה**.
 - 9) ראיתי שלא **נִעְשָׂה/נִעְשָׂה** שום שינוי במבנה בית הספר מאז למדתי בו.
 - 10) המחשב הנייד שלי **נִקְנָה/נִקְנָה** ב"מזור אלקטרוניקה" לפני כשנתיים.

סיומת אי לעומת סיומת אי

- 1) סיומת אי מציינת בדרך כלל בעל מקצוע: **עיתונאי, חקלאי.**
- 2) סיומת אי מציינת אך ורק תואר: **יושר עיתונאי, ציוד חקלאי.**

תרגיל 3:

- לפניכם משפטים. בחרו את הצורה הנכונה של המילים שלפניכם בכל משפט.
- 1) מה מספר הטלפון של יובל **הַחֲשַׁמְלָאִי/הַחֲשַׁמְלָאִי**?
 - 2) שלחו אותנו אל ה**יּוֹמְנָאִי/היּוֹמְנָאִי** במשטרה, ואנחנו סיפרנו לו את כל הסיפור.
 - 3) הצוות ה**גִּימְלָאִי/הגִּימְלָאִי** הוכיח יכולות מרשימות על אף גילו.
 - 4) ה**גִּימְלָאִי/הגִּימְלָאִי** החליט לעשות את שביל ישראל.
 - 5) יש לי תואר **אֶקְדָּמָאִי/אֶקְדָּמָאִי**.
 - 6) אימא של תרצה מעדיפה שהיא תתחתן עם **אֶקְדָּמָאִי/אֶקְדָּמָאִי**.
 - 7) פעם קראו למגדל הדבורים כוורן, אבל היום קוראים לו **דְּבוֹרָאִי/דְּבוֹרָאִי**.
 - 8) ה**מְדִינָאִי/המְדִינָאִי** הרוסי ייפגש עם עמיתו האיראני בבושהאר.
 - 9) **וְדָאִי/וְדָאִי** שאגיע למסיבה.
 - 10) התרחיש הזה הוא כמעט **וְדָאִי/וְדָאִי**.

צורת מדבר עתיד

(1) פעלים בזמן עתיד בגוף מדבר פותחים בא' ולא ב"י: **אני אדבר (ולא ידבר), אני ארגיש (ולא ירגיש).**

תרגיל 4:

לפניכם משפטים. בחרו את הצורה הנכונה של המילים שלפניכם בכל משפט.

- (1) יש לי חום, אני יִלְדָּ/אֶלְדָּ לרופא עוד מעט.
- (2) הבנק יַעֲבִיר/אֶעֱבִיר לי את הכסף היום בצהריים.
- (3) מחר אני אֶקַח/יִקַח את האוטו למוסד.
- (4) אחי יִתְאַמֵּן/אֶתְאַמֵּן כל יום, ואני מקווה שהוא יִנָּצֵחַ/אֶנָּצֵחַ בתחרות.
- (5) דוקטור, מתי אני אֶרְגִישׁ/יִרְגִישׁ טוב יותר?
- (6) מי יַעֲבִיר/אֶעֱבִיר לי את המלח?
- (7) תגידי לי את האמת, אני לא אֶפְגַּע/יִפְגַּע.
- (8) כשאני אֶשָּׂיג/יִשָּׂיג מספיק כסף, אני אֶתְחִיל/יִתְחִיל את הפרוייקט.
- (9) בסוף אני לא אֶסַּע/יִסַּע היום לראש העין.
- (10) הילד אֵיטֵן/יֵיטֵן הלילה היטב.

נספחים – מערכת הצורות

המשקלים והצורנים הסופיים ומשמעויותיהם
משמעויות נפוצות וחשובות במיוחד מסומנות בקו.

שמות הפעולה

וריאציות נוספות	דוגמות	המשמעות	המשקל
חשיבה, עליה, גישה לדה, דעה אנחה	שמירה, קפיצה גנבה, שרפה זלחה, צרחה	שם פעולה – קל	קטילה קטלה קטלה
הרדמות, האזנות	הזכרות, המנעות	שם פעולה – נפעל	הקטלות
השג, הצע הודעה, הסרה, הערה	הפרש, הבדל הבטחה, הצלחה אבחנה, אבטחה	שם פעולה - הפעיל	הקטל הקטלה אקטלה
פרסום, ברור פרנסה	ספור, בקוש בקשה, קבלה	שם פעולה - פיעל	קטול קטלה
השתדלות, התמודדות	התבגרות, התלכדות	שם פעולה - התפעל	התקטלות

צורות הבינוני

המשקל	המשמעות	דוגמות	וריאציות נוספות
מְקַטֵּל	בעל מקצוע - פיעל	מְפַקֵּד, מְאַמֵּן	מְשׁוֹרֵר, מְעוֹדֵד
מְקַטִּיל	בעל מקצוע - הפעיל	מְצַבֵּיא, מְנַהיֵּג	מְצִיל, מְפִיק, מוֹרֵחַ
קוֹטֵל	בעל מקצוע - קל	שׁוֹמֵר, סוֹהֵרֵת, שׁוֹפֵט	אוֹרֵחַ, רוֹפֵא, קוֹנֵה
קָטַל	מצב - קל	רָעַב, צָמָא, עֵינָה	יָפָה, מְלֵא
קָטוּל	בעל תכונה - קל	שְׁמוּר, בְּדוּק, חָמוּר	רְפוּי, מְצוּי
נְקָטַל	בעל תכונה - נפעל	נִפְלָא, נִהָדֵר, נִחָשֵׁב	נוֹרָא, נְבוֹדָ, נְבוֹן
מְקַטֵּל	בעל תכונה - הופעל	מְשַׁלֵּם, מְחַלֵּשׁ	מְעַתֵּק, מוֹכַח, מוֹגֵן
מְקַטֵּל	בעל תכונה - פועל	מְגַשֵּׁם, מְיַחֲדֵת	מְכַעֵר, מְפַרְסֵם, מְרוֹמֵם
מִתְקַטֵּל	בעל תכונה/מקצוע - התפעל	מִתְלַמֵּד, מִתְנַגֵּד מִתְבַּגֵּר	מִתְמוֹדֵד מִשְׁתַּנֵּה, מִתְפּוֹצֵץ

משקלים בולטים

המשקל	המשמעות	דוגמות	וריאציות נוספות
קטל	בעל מקצוע בעל תכונה כלי	נגר, ספר, ציידת, נהג חלש, חזק קטר	בנאי, פלאי קנאי, בדאי שנאי
קטלן	בעל מקצוע בעל תכונה	רקדן, חקן צרכן, נקמן, שקרן	
קטלן	בעל מקצוע בעל תכונה	סדרן, קבלן, חבלן דברן, קפדן	
קטלת	מחלה אוסף פריטים כלי	אדמת, חצבת, צרבת סירת, טיסת, רפבת כספת, רתבת	שפעת, קדחת, שפשפת כרטסת שבשבת
מקטל	מקום	מגדל, מסגד	מחלף, מקום, מוסד, מטע, מרעה
מקטלה	מקום	מדרכה, משטרה	מושבה, מלונה, מחלה, מעברה
מקטל	כלי	מברג, מסרק	מגב, מטוס, מחס, מוקש
מקטלה	כלי	מסרגה, מבחנה	מצבה, מניפה, מסלה, מכולה
מקטלת	כלי	מדפסת	מצקת, מגבת
קטלון	שם עצם מופשט	פתרון	חשבון
קטלון	שם עצם מופשט מצב מחלה	נצחון, זכרון תמיהון, חדלון שגעון, דפאון	דראון תאבון, הריון

משקלים נוספים

המשקל	המשמעות	דוגמות	וריאציות נוספות
קטיל	בעל תכונה כלי	אמיץ, כביר ספין, פטיש	עריץ רהיט
קטיל	בעל תכונה פוטנציאלית עונה/פעולה חקלאית כלי	רגיש, מהיר אכיל, שביר, דליק בציר, קטוף, חריש עגיל, צמיד	פגיע קליע
תקטלת	אוסף פריטים	תלבשת, תזמרת	
קטל	צבע בעל תכונה	צהב, ירק, אדם אים, ארד	
קטל	בעל מום בעל תכונה	אלם, חגר טפש	פסח, חרש, קרח גאה
קטול	כלי בעל תכונה בעל חיים	צנור, כנור שכור, גבור צפור	
תקטלה	שם עצם מופשט	תדמה, תדהמה	תנועה, תוכחה
קטלטל	הקטנה	קלבלב, ירקרק, שמנמן	
קטליל	הקטנה	סמליל, דחליל	חלקיק

משמעויות הצורנים (בדרך התצורה בסיס+ צורן)

הסיומת	משמעות	דוגמה
- י	שם תואר מוצא	שְׂכָלִי, חִלּוּמִי, חִזְתִּי אֲנָגְלִי, סִפְרָדִי
- נִי	שם תואר	רוחֲנִי, בּוֹגְדָנִי
- וֹנִי	שם תואר	עִירוֹנִי, צְמַחוֹנִי
- ון	הקטנה כתב עת אוסף פריטים כלי תור וסדר מקום	זֵלְדוֹן, סִפְלוֹן יומוֹן, שְׁבוּעוֹן, עֵתוֹן נִיבוֹן, תִּקְנוֹן שְׁעוֹן, סְבִיבוֹן ראשוֹן, אַחְרוֹן גִּנּוֹן, פְּעוּטוֹן
- יָה	מקום אוסף פריטים חלקי לבוש כלי דבר מאכל קטן	נִגְרָה, מִסְגְּרָה סִפְרָה, עֵשְׂבִיָּה גוֹפִיָּה, שִׁכְמָיָה סִבּוֹנִיָּה, מִטְרָה נִקְנִיקָה, סִפְרָה, עוֹגִיָּה
- יו	בעל מקצוע בעל תכונה יסוד כימי כלי	יֶרְקוֹ, רִפְתּוֹ, תַּעֲשִׂיּוֹ בוֹגְדוֹ, מַעֲתִיקוֹ פַּחְמוֹ, אֲשֵׁלְגוֹ יוֹמָן, פּוֹתָחוֹן
- ית	הקטנה כלי תחבורה שפה תיאור אופן כלי צמח חלקי לבוש שבר	מִפִּית, קִשִּׁית מוֹנִית, מִשְׁאִית צְרָפִית, יוֹנִית עֲקָרוֹנִית, רִשְׁמִית נְדִית, מַחְסִנִּית פְּלָנִית, סִתְנִית אֲמוֹנִית, חֲרָמוֹנִית חֲמִישִׁית, שִׁשִּׁית
- ות	שם עצם מופשט תכונה	מוֹזְרוּת, זֵלְדוּת נְחָמְדוּת, קִמְצָנוּת, חוֹלְמָנוּת

מקצוע	גננות, ספרות	
-אי	בעל מקצוע	חשמלאי, חואי
-ר	בעל מקצוע	סנדלר, פספר

שמות שנוצרו בדרך של בסיס וצורן סופי שכדאי להכיר:

מהות = מה+ות

כמות = כמה+ות

איכות = איך+ות

ישות = יש+ות

זהות = זהה+ות

נספחים – מערכת הצורות

המשקלים והצורנים הסופיים ומשמעויותיהם משמעויות נפוצות וחשובות במיוחד מסומנות בקו.

שמות הפעולה

המשקל	המשמעות	דוגמות	וריאציות נוספות
קטילה קטלה קטלה	שם פעולה – קל	שמירה, קפיצה גנבה, שרפה יללה, צרחה	חשיבה, עליה, גישה לדה, דעה אנחה
הקטלות	שם פעולה – נפעל	הזכרות, המנעות	הרדמות, האחזות
הקטל הקטלה אקטלה	שם פעולה - הפעיל	הפרש, הבודל הבטחה, הצלחה אבתנה, אבטחה	השג, הצע הודעה, הסרה, הערה
קטול קטלה	שם פעולה - פיעל	ספור, בקוש בקשה, קבלה	פרסום, ברור פרנסה
התקטלות	שם פעולה - התפעל	התבגרות, התלכדות	השתדלות, התמודדות

צורות הבינוני

המשקל	המשמעות	דוגמות	וריאציות נוספות
מְקַטֵּל	בעל מקצוע - פיעל	מְפַקֵּד, מְאַמֵּן	מְשׁוֹרֵר, מְעוֹדֵד
מְקַטִּיל	בעל מקצוע - הפעיל	מְצַבֵּיא, מְנַהיֵּג	מְצִיל, מְפִיק, מוֹרֵה
קוֹטֵל	בעל מקצוע - קל	שׁוֹמֵר, סוֹהֵרֵת, שׁוֹפֵט	אוֹרֵת, רוֹפֵא, קוֹנֵה
קָטַל	מצב - קל	רָעַב, צָמָא, עֵינָה	יָפָה, מְלָא
קָטוּל	בעל תכונה - קל	שְׁמוּר, בְּדוּק, חָמוּר	רְפוּי, מְצוּי
נְקָטַל	בעל תכונה - נפעל	נְפָלָא, נְהַדָּר, נְחָשֵׁב	נוֹרָא, נְבוֹדָ, נְבוֹן
מְקַטֵּל	בעל תכונה - הופעל	מְשַׁלֵּם, מְחַלֵּשׁ	מְעַתֵּק, מוֹכַח, מוֹגֵן
מְקַטֵּל	בעל תכונה - פועל	מְגַשֵּׁם, מְיַחֲדֵת	מְכַעֵר, מְפַרְסֵם, מְרוֹמֵם
מְתַקְטֵל	בעל תכונה/מקצוע - התפעל	מְתַלְמֵד, מְתַנַּגֵּד מְתַבְּגֵר	מְתַמּוֹדֵד מְשַׁתְּנֵה, מְתַפּוֹצֵץ

משקלים בולטים

המשקל	המשמעות	דוגמות	וריאציות נוספות
קטל	בעל מקצוע בעל תכונה כלי	נגר, ספר, ציידת, נהג חלש, חזק קטר	בנאי, כלאי קנאי, בדאי שנאי
קטלון	בעל מקצוע בעל תכונה	רקדן, חקן צרכן, נקמן, שקרן	
קטלון	בעל מקצוע בעל תכונה	סדרן, קבלן, חבלן דברן, קפדן	
קטלת	מחלה אוסף פריטים כלי	אדמת, חצבת, צרבת סירת, טיסת, רפבת כספת, רתכת	שפעת, קדחת, שפשפת כרטסת שבשבת
מקטל	מקום	מגדל, מסגד	מחלף, מקום, מוסד, מטע, מרעה
מקטלה	מקום	מדרכה, משטרה	מושבה, מלונה, מחלה, מעברה
מקטל	כלי	מברג, מסרק	מגב, מטוס, מחס, מוקש
מקטלה	כלי	מסרגה, מבחנה	מצבה, מניפה, מסלה, מכולה
מקטלת	כלי	מדפסת	מצקת, מגבת
קטלון	שם עצם מופשט	פתרון	חשבון
קטלון	שם עצם מופשט מצב מחלה	נצחון, זכרון תמיהון, חדלון שגעון, דפאון	דראון תאבון, הריון

משקלים נוספים

המשקל	המשמעות	דוגמות	וריאציות נוספות
קטיל	בעל תכונה כלי	אמיץ, כביר ספין, פטיש	עריץ רהיט
קטיל	בעל תכונה פוטנציאלית עונה/פעולה חקלאית כלי	רגיש, מהיר אכיל, שביר, דליק בציר, קטוף, חריש עגיל, צמיד	פגיע קליע
תקטלת	אוסף פריטים	תלבשת, תזמרת	
קטל	צבע בעל תכונה	צהב, ירק, אדם אים, ארד	
קטל	בעל מום בעל תכונה	אלם, חגר טפש	פסח, חרש, קרח גאה
קטול	כלי בעל תכונה בעל חיים	צנור, כנור שכור, גבור צפור	
תקטלה	שם עצם מופשט	תדמה, תדהמה	תנועה, תוכחה
קטלטל	הקטנה	קלבלב, ירקרק, שמנמן	
קטליל	הקטנה	סמליל, דחליל	חלקיק

משמעויות הצורנים (בדרך התצורה בסיס+ צורן)

הסיומת	משמעות	דוגמה
- י	שם תואר מוצא	שְׂכָלִי, חֲלוּמִי, חֲזָתִי אֲנָגְלִי, סְפָרְדִי
- נִי	שם תואר	רוחֲנִי, בּוֹגְדָנִי
- וֹנִי	שם תואר	עִירוֹנִי, צְמַחוֹנִי
- וֹן	הקטנה כתב עת אוסף פריטים כלי תור וסדר מקום	זֵלְדוֹן, סְפָלוֹן יומוֹן, שְׁבוּעוֹן, עֵתוֹן נִיבוֹן, תְּקֵנוֹן שְׁעוֹן, סְבִיבוֹן ראשוֹן, אַחְרוֹן גִּנּוֹן, פְּעוּטוֹן
- יָה	מקום אוסף פריטים חלקי לבוש כלי דבר מאכל קטן	נִגְרָה, מִסְגְּרָה סְפָרָה, עֵשְׂבִיָּה גוֹפִיָּה, שְׂכַמִּיָּה סְבוּנִיָּה, מְטָרָה נִקְנִיקָה, סְפָרָה, עוֹגִיָּה
- יָן	בעל מקצוע בעל תכונה יסוד כימי כלי	יִרְקָן, רִפְתָּן, תַּעֲשָׂן בוֹגְדָן, מַעֲתִיקָן פַּחְמָן, אֲשָׁלָן יוֹמָן, פּוֹתָחָן
- ית	הקטנה כלי תחבורה שפה תיאור אופן כלי צמח חלקי לבוש שבר	מְפִית, קִשִּׁית מוֹנִית, מְשַׁאֲיִת צְרָפִית, יוֹנִית עֲקָרוֹנִית, רִשְׁמִית נְדִית, מַחְסִנִּית פְּלָנִית, סְתֵנִית אֲמוּנִית, חֲרַמוֹנִית חֲמִישִׁית, שְׁשִׁית
- ות	שם עצם מופשט תכונה	מוֹזְרוּת, זֵלְדוּת נְחֻמְדוּת, קְמַצְנוּת, חוֹלְמָנוּת

גננות, ספרות	מקצוע	
חשמלאי, חואי	בעל מקצוע	-אי
סנדלר, כספר	בעל מקצוע	-ר

שמות שנוצרו בדרך של בסיס וצורן סופי שכדאי להכיר:

מהות = מה+ות

כמות = כמה+ות

איכות = איך+ות

ישות = יש+ות

זהות = זהה+ות